

**ВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
КАФЕДРА ТУРИЗМУ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ УНІВЕРСИТЕТУ «КРОК»
НАЦІОНАЛЬНИЙ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ
ЗАПОВІДНИК
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ
ТУРОПЕРАТОР «САКУМС»
ТУРОПЕРАТОР «КАЛПСО УКРАЇНА»**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
«СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ»**

7 грудня 2020 р.

м. Київ - 2020 р.

УДК 930.85:341.16:001+338.48(082)
С-71

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК»
(протокол №3 від «21» грудня 2020 р.)*

Рецензенти:

*Антоненко В. С. – д.геогр.н., професор, завідувач кафедри міжнародного туризму
Київського університету культури*

*Уварова Г. Ш. – к.пед.н., доцент, заступник завідувача кафедри туризму ВНЗ «Університет
економіки та права «КРОК»*

ISBN 978-966-170-046-7

С-71 Спадщина ЮНЕСКО: матеріали наукової конференції (7 грудня 2020 р.). Київ. 2020. 71 с.

Збірник містить матеріали учасників наукової конференції для студентів «Спадщина ЮНЕСКО та туризм», що була організована та проходила у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» 7 грудня 2020 року.

Призначено для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, фахівців з туризму, а також тих, хто цікавиться актуальними питаннями сучасної наукової думки.

Тези опубліковані в авторській редакції. Організатори конференції не несуть відповідальності за їх зміст.

ISBN 978-966-170-046-7

ОРГАНІЗАТОРИ ТА СПІВОРГАНІЗАТОРИ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України
Університет економіки та права «КРОК», Кафедра туризму
Фаховий коледж Університету «КРОК»
Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
Кафедра міжнародного туризму Київського університету культури
Туроператор «Сакумс»
Туроператор «Каліпсо Україна»

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ГОЛОВА:

Лаптев Сергій Михайлович – к.е.н., професор, ректор ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ:

Мігус Ірина Петрівна – д.е.н., професор, проректорка з наукової роботи ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Наконечна Наталія Василівна – к.псих.н., доцент, проректорка з науково-педагогічної роботи (корпоративне управління) ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Мелько Людмила Федорівна – к.пед.н., доцент, очільниця кафедри туризму ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Антоненко Володимир Степанович – д.геогр.н., професор, завідувач кафедри міжнародного туризму Київського університету культури

Єгорова Катерина Володимирівна – начальник відділу міжнародного співробітництва Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, членкиня Національної комісії України у справах ЮНЕСКО

Уварова Ганна Шевкетівна – к.пед.н., доцент, заступник завідувача кафедри туризму ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Рибак Ірина Вікторівна – к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та журналістики ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», заступник директора з наукової та методичної роботи Фахового коледжу Університету «КРОК».

Коваль Яна Сергіївна – к.н.держ.упр., доцент кафедри управління фінансово-економічною безпекою, начальник відділу аспірантури та докторантури ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Притолук Жанна Пилипівна – директорка туроператора «САКУМС»

**ПРОГРАМА
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
«СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ»
7 грудня 2020 року**

- 11:00 **Відкриття конференції**
- 11:05 **Вітальне слово**
Мелько Людмила Федорівна, к.пед.н, доцент, очільниця кафедри туризму
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
- 11:10 **Вітальне слово**
Мігус Ірина Петрівна, д.е.н., професор, проректорка з наукової роботи
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
- 11:15 **Вітальне слово**
Наконечна Наталія Василівна, к.психол.н., доцента, проректорка з науково-педагогічної роботи (корпоративне управління), ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
- 11:18 **Вітальне слово**
Сторова Катерина Володимирівна, начальник відділу міжнародного співробітництва Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, членкині Національної комісії України у справах ЮНЕСКО
- 11:22 **Вітальне слово**
Антоненко Володимир Степанович, д. геогр.н., професор, завідувач кафедри міжнародного туризму Київського університету культури
- 11:26 **Вітальне слово**
Притолок Жанна Пилипівна, директорка туроператора «САКУМС»
- 11:30 **Вітальне слово**
Коробко Анастасія Олександрівна, менеджерка туроператора «Каліпсо Україна»
- 11:40 **Популяризація об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО і поширення знань про спадщину серед туристів: та/або як це зробити?**
Яценко Володимир Сергійович, к.пед.н., ст.наук. співробітник, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна
- 11:50 **Нематеріальна культурна спадщина України як об'єкт польових наукових досліджень та просвітницької діяльності студентської спільноти КУК І КНУКІМ**
Антоненко Володимир Степанович, д.геогр.н., професор, завідувач кафедри міжнародного туризму, Київський університет культури, м. Київ, Україна
Гаврилюк Алла Михайлівна, к.н. з держ. упр., доцент, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна
- 12:00 **Спадщина ЮНЕСКО та туризм в Університеті «КРОК»**
Мелько Людмила Федорівна, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК"

- 12:07 **Сучасні проєкти ЮНЕСКО для молоді як потенційних експертів спадщини ЮНЕСКО**
Жила Єлизавета Валеріївна,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 12:14 **Об'єкти всесвітньої культурної спадщини Юнеско в Україні і туризм**
Хомінчук Владислав Сергійович,
Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна
- 12:21 **Києво-Печерська Лавра як об'єкт національного та світового туризму: сучасні виклики та стратегічні пріоритети**
Рослякова Ганна Ігорівна,
Науковий керівник: Рибак Ірина Вікторівна
- 12:28 **Резиденція митрополитів Буковини і Далмації у всесвітній спадщині ЮНЕСКО та розвитку туристичної галузі України**
Корніяка Крістіна Валеріївна,
Науковий керівник: Рибак Ірина Вікторівна
- 12:35 **Дерев'яні церкви карпатського регіону України та Польщі у туризмі**
Коненко Олександра В'ячеславівна,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 12:42 **Об'єкт ЮНЕСКО – букові праліси Карпат: значення для туризму та проблеми збереження**
Колосова Інна Валентинівна,
Науковий керівник: Ткачук Леоніла Миколаївна
- 12:49 **Дунайський туристичний єврорегіон: розвиток туризму в дельті Дунаю**
Пустова Оксана Ігорівна,
Науковий керівник: Сайчук Віктор Степанович
- 12:56 **Національний дендрологічний парк «Софіївка» як перспективний об'єкт всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та його роль у розвитку туризму**
Фуринець Владислав Олексійович,
Науковий керівник: Рибак Ірина Вікторівна
- 13:03 **Норвегія як одна з цікавих туристичних дестинацій: скарби природи та спадщина ЮНЕСКО**
Курілець Олеся Борисівна,
Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна
- 13:10 **Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Норвегії як туристичний ресурс**
Бовтун Альона Сергіївна,
Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна
- 13:17 **Спадщина ЮНЕСКО у Швеції як популярні об'єкти туризму: проблеми збереження**
Нестеренко Ілона Станіславівна,
Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна
- 13:24 **Всесвітня спадщина ЮНЕСКО Іспанії і туризм**
Мельниченко Крістіна Олександрівна,
Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна

- 13:31 **Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Данії та Чилі: сучасний стан і використання в туризмі**
Новобранець Катерина Олексіївна,
Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна
- 13:38 **Всесвітнє туристичне надбання Італії**
Дем'янюк Маргарита Ростиславівна,
Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна
- 13:45 **Унікальні природні та культурні ресурси Індонезії як основа розвитку туризму в країні**
Демчук Юлія Олександрівна,
Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна
- 13:52 **Бортництво як елемент нематеріальної культурної спадщини рівненської області та його туристичний потенціал**
Вітрук Наталія Олегівна,
Науковий керівник: Яковишина Маргарита Сергіївна
- 13:59 **Нематеріальна культурна спадщина юнеско: національна кухня як туристичний ресурс**
Мунім Анастасія Петрівна,
Науковий керівник: Антоненко Володимир Степанович
- 14:06 **Гастрономічні шедеври нематеріальної культурної спадщини та туризм (на прикладі напоїв)**
Матко Юлія Олексіївна,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 14:12 **Нематеріальна культурна спадщина: кухні народів світу та туризм**
Таран Вірсавія Вікторівна,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 14:17 **Пам'ятки всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під загрозою**
Гресь Тетяна Олексіївна,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 14:24 **Всесвітня Спадщина ЮНЕСКО Та Туризм У Період COVID-19**
Смоян Ерміне Артурівна,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 14:30 **Проект «Google Arts & Culture» та всесвітня спадщина ЮНЕСКО**
Пономаренко Дмитро Сергійович,
Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна
- 14:40 **ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО: Підбиття підсумків конференції**

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ У МІЖНАРОДНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОКУМЕНТАХ, ПРОГРАМАХ, ПРОЄКТАХ

Жила Є.В., Мелько Л.Ф. Сучасні проєкти ЮНЕСКО для молоді як потенційних експертів спадщини ЮНЕСКО 9

СЕКЦІЯ 2. ВСЕСВІТНЯ КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Хомінчук В.С., Уварова Г.Ш. Об'єкти всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні і туризм	12
Рослякова Г.І., Рибак І.В. Києво-Печерська лавра як об'єкт національного та світового туризму: сучасні виклики та стратегічні пріоритети	15
Корніяка К.В., Рибак І.В. Резиденція митрополитів Буковини і Далмації у всесвітній спадщині ЮНЕСКО та розвитку туристичної галузі України	17
Коненко О.В., Мелько Л.Ф. Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі у туризмі	19
Колосова І.В., Ткачук Л.М. Об'єкт ЮНЕСКО – букові праліси Карпат: значення для туризму та проблеми збереження	23
Пустова О.І., Сайчук В.С. Дунайський туристичний Єврорегіон: розвиток туризму в дельті Дунаю	26
Фуринець В.О., Рибак І.В. Національний дендрологічний парк «Софіївка» як перспективний об'єкт всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та його роль у розвитку туризму	29
Курілець О.Б., Сокол Т.Г. Норвегія як одна з цікавих туристичних destinations: скарби природи та спадщина ЮНЕСКО	31
Бовтун А.С., Уварова Г.Ш. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Норвегії як туристичний ресурс	34
Нестеренко І.С., Сокол Т.Г. Спадщина ЮНЕСКО У Швеції як популярні об'єкти туризму: проблеми збереження	36
Мельниченко К.О., Уварова Г.Ш. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО Іспанії і туризм	38
Новобранець К.О., Уварова Г.Ш. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Данії та Чилі: сучасний стан і використання в туризмі	41
Дем'янюк М.Р., Уварова Г.Ш. Всесвітнє туристичне надбання Італії	44
Демчук Ю.О., Сокол Т.Г. Унікальні природні та культурні ресурси Індонезії як основа розвитку туризму в країні	47
Гресь Т.О., Мелько Л.Ф. Пам'ятки всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під загрозою	50

**СЕКЦІЯ 3. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

<i>Вітрук Н.О., Яковишина М.С.</i> Бортництво як елемент нематеріальної культурної спадщини Рівненської області та його туристичний потенціал	53
<i>Мунім А.П., Антоненко В.С.</i> Нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО: національна кухня як туристичний ресурс	56
<i>Матко Ю.О., Мелько Л.Ф.</i> Гастрономічні шедеври нематеріальної культурної спадщини та туризм (на прикладі напоїв)	60
<i>Таран В.В., Мелько Л.Ф.</i> Нематеріальна культурна спадщина: кухні народів світу та туризм	63

**СЕКЦІЯ 4. ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ:
СУЧАСНІ ПРАКТИКИ, ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД, ІННОВАЦІЇ**

<i>Смоян Е.А., Мелько Л.Ф.</i> Всесвітня спадщина ЮНЕСКО та туризм у період Covid-19	66
<i>Пономаренко Д.С., Мелько Л.Ф.</i> Проект «Google Arts & Culture» та всесвітня спадщина ЮНЕСКО	69

СЕКЦІЯ 1

СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ У МІЖНАРОДНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОКУМЕНТАХ, ПРОГРАМАХ, ПРОЄКТАХ

СУЧАСНІ ПРОЄКТИ ЮНЕСКО ДЛЯ МОЛОДІ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ ЕКСПЕРТІВ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

***Жила Єлизавета Валеріївна,**
студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: zhylaYV@krok.edu.ua*

***Мелько Людмила Федорівна,**
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail:ludmilam@krok.edu.ua*

Молодь є великою соціально-демографічною групою, в окремих країнах Азії, Африки, Латинської Америки вона складає до половини всього населення. Молодь має величезну соціальну та професійну перспективу, вона здатна швидше інших соціальних груп оволодівати новими знаннями, здобувати нові професії, формуючи загальні та професійні компетентності. На сьогодні настав час активно залучати молодь до охоронної діяльності спадщини ЮНЕСКО.

ЮНЕСКО організовує численні заходи та проєкти для молоді у планетарному масштабі, долучаючи її до різноманітних досліджень.

З 1994 р. діє міжнародний молодіжний проєкт «Освітня програма Всесвітньої спадщини», започаткована ЮНЕСКО. Одним із її основних напрямків є Молодіжний форум, який покликаний сприяти міжкультурному навчанню та обміну шляхом зближення студентів та викладачів з різних куточків світу [1]. Це можливість надати людям молодого віку брати участь у збереженні та захисті культурної та природної спадщини ЮНЕСКО.

Перший Молодіжний форум всесвітньої спадщини був проведений у 1995 р. у Бергені (Норвегія), як перший пілотний проєкт [2].

Завдання форуму: привернення уваги молоді та її залучення до реалізації ідей Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини; ініціювання створення відповідних освітніх матеріалів, адаптованих до різних соціально-культурних умов; розробка інноваційних міждисциплінарних освітніх підходів щодо вивчення спадщини, включаючи позакласні заходи; заохочення збереження традиційних навичок (artisanat - ручне ремесло), необхідних для відновлення і підтримки культурних об'єктів всесвітньої спадщини, пробуджуючи інтерес до них серед дітей і молоді та ін.

Учасники форуму відвідали Берген та його околиці, взяли участь у зустрічі з мерами міст, таких як Квебек, Куско, Катманду, Дженні, Туніс, Будапешт, де відбулась дискусія щодо способів залучення молодих людей до збереження спадщини, «щоб їх голос був почутий» [2].

Учасниками форуму було запропоновано включити вивчення Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в національні навчальні програми, продовжити проводити регіональні та міжнародні заходи для молоді, надавати інформаційні матеріали, практичні рекомендації щодо участі молоді у збереженні спадщини, сприяти створенню волонтерських клубів, залучати ЗМІ, відомих людей для підтримки реалізації ідей збереження.

Окреме питання було присвячене проблемам туризму та його ролі у збереженні Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, позитивних та негативних проявів.

На сьогодні Молодіжні форуми всесвітньої спадщини проводяться з річними сесіями Комітету всесвітньої спадщини.

Наприклад, у червні 2018 року відбувся форум молодих спеціалістів всесвітньої спадщини в Манамі (Бахрейн), в якому взяли участь 30 представників із 30 країн світу [3].

На заході розглядалися проблеми, з якими стикається суспільство у процесі збереження всесвітньої спадщини. Учасники відвідали об'єкти Перлінгу та Калат-аль-Бахрейну, а також взяли участь у презентаціях експертів про історичні зміни, які можуть вплинути на спадщину. Форум також став платформою для зустрічей учасників з місцевими громадами для обміну досвідом щодо збереження спадщини.

Під час форуму учасники обмінялись своїми ідеями, проблемами, а також можливостями забезпечити стійкість світової спадщини у світі. Вони представили результати своєї роботи у формі Декларації 25 червня 2018 р. на 42-й сесії Комітету, у якій визнали, що залучення молоді та місцевих громад є життєво важливим для стабільності Конвенції та успішного довгострокового збереження спадщини. На даному форумі піднімалось питання щодо туризму та шляхів збереження пам'яток ЮНЕСКО [3].

У червні 2019 р. в м. Баку (Азербайджан) відбувся ще один форум молодих професіоналів світової спадщини на тему «Світова спадщина: місцеві уявлення про глобальні виклики» [4].

Учасники (30 молодих людей із 30 країн світу) відвідали пам'ятки всесвітньої спадщини міста Баку та культурного ландшафту наскального мистецтва Гобустанна на чолі із місцевими та міжнародними експертами, взяли участь у численних дискусіях, лекціях, зустрічах [4].

На сьогодні, з моменту започаткування форуму, вже проведено близько 40 міжнародних, регіональних і національних молодіжних форумів, у яких взяли участь понад 1500 молодих людей із багатьох країн світу [1].

Восени 2018 р. у Києві на базі Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника проходив Міжнародний семінар керівників об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Жива релігійна спадщина всесвітнього значення: спільне управління та стале використання». На заході були представники понад 20 країн світу, у т.ч. із України. Представники країн доповідали про свої культурні об'єкти, які потребують дбалої уваги та реставрації, ділилися досвідом управління спадщиною.

Студенти 2 та 4 курсу спеціальності «Туризм» Університету «КРОК» допомагали в організації даного семінару в якості волонтерів. Всі учасники отримали великий досвід. Було покращено навички комунікації із представниками різних національностей, студенти навчилися злагоджено працювати в команді та поглибили свої знання щодо сакральних споруд світу, їх збереження та значення щодо розвитку туризму.

Дані заходи активно впливають на розвиток і туристичної індустрії, ініціюють виважене залучення об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у туристичну діяльність, готують експертів серед молодого покоління.

Отже, Молодіжні форуми є потужними заходами ЮНЕСКО щодо залучення молодих людей до управління всесвітньою спадщиною та впливають на розвиток туризму у світі.

Список використаних джерел:

- 1. World Heritage Education Programme. URL:<https://whc.unesco.org/en/wheducation/>*
- 2. First World Heritage Youth Forum. URL: <https://whc.unesco.org/en/activities/132/>*
- 3. World Heritage Young Professionals Forum in Bahrain (17-26 June 2018). URL: <https://whc.unesco.org/en/news/1836/>*
- 4. World Heritage Young Professionals Forum in Azerbaijan (23 June - 2 July 2019). URL: <https://whc.unesco.org/en/activities/132/>*

СЕКЦІЯ 2
ВСЕСВІТНЯ КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДНА СПАДЩИНА
ЮНЕСКО ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС:
ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО
В УКРАЇНІ І ТУРИЗМ

Хомінчук Владислав Сергійович,
студент 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: khominchukvs@krok.edu.ua,
Уварова Ганна Шевкетівна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hannaus@krok.edu.ua

У будь-якій країні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО є важливими туристичними ресурсами, які приваблюють значну кількість туристів за для здійснення насамперед пізнавального туризму. Всесвітня спадщина України представлена різними категоріями, серед яких особливе місце займає культурна спадщина. За влучним висловом Поливач К.А., культурна спадщина є важливим джерелом розвитку туризму, який виступає найефективнішим засобом масової затребуваності й доступності історико-культурних ресурсів шляхом їхнього включення у світові інформаційні, економічні та політичні потоки, а також стратегії збалансованого розвитку регіонів [1]. Дійсно, усі культурні об'єкти спадщини ЮНЕСКО є для України джерелом і важливим чинником розвитку туризму особливо в тих регіонах, де вони розміщені.

До об'єктів культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО віднесено Софію Київську, Києво-Печерська лавру, церкву Спаса на Берестові, історичний центр міста Львова, геодезичні пункти «Дуги Струве» (Баранівка, Катеринівка, Фельштин у Хмельницькій області, Стара Некрасівка – в Одеській області), комплекс резиденції митрополитів Буковини і Далмації в Чернівцях, дерев'яні церкви Карпатського регіону у Польщі та Україні і стародавнє місто Херсонес Таврійський [2].

Своєрідною туристичною візиткою української столиці є Софія Київська і Києво-Печерська лавра. Саме ці два об'єкти були першими включені до Списку спадщини ЮНЕСКО у 1990 р. Вони є базовими об'єктами туристичного показу в Києві, основою культурного туризму та його різновидів – туризму спадщини або культурно-історичного туризму, екскурсійного, подієвого культурного туризму та туризму вражень.

Софія Київська – це унікальний культовий об'єкт, історичний ансамбль якого відточували протягом тисячі років. У стінах Святої Софії коронували київських князів – Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха. В наші дні цей

особливий Собор відіграє значну роль в культурному і політичному житті України.

Києво-Печерська лавра з XI ст. є оплотом християнства. Монастир сьогодні – це центр паломництва і важлива релігійна святиня, яку відвідують й із пізнавальними цілями, і за для ознайомлення з релігійними звичаями, традиціями, ритуалами та обрядами.

Цінністю церкви Спаса на Берестові, що розташована поблизу Києво-Печерської Лаври, є фрески XI, XII та XVII ст. До 1970 р. вважали втраченими найдавніші розписи. Але пізніше встановлено, що вони збереглися досить непогано і є дуже цінними в даний час.

На думку Гирич І.Б., всі ці пам'ятки мають довгу та багату історію і завжди цікавлять гостей міста. Їх територія не обмежується лише культовими спорудами, а включає в себе музеї, печери, дзвіниці тощо й дає змогу привернути увагу самого вибагливого туриста [3].

До списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО з 1998 р. входить ансамбль історичного центру Львова. Поєднання художніх та архітектурних традицій Східної Європи, Італії і Німеччини стало причиною внесення його до найцінніших пам'яток світу. Центр Львова є найдавнішою частиною міста, яке розбудувалося навколо старої площі Ринок. У центрі були зосереджені адміністративні та культурні будівлі – міська ратуша, Вірменська та Успенська церкви. Ці та інші об'єкти роками залишаються справжнім магнітом для туристів.

Унікальна пам'ятка Дуга Струве стала об'єктом захисту ЮНЕСКО у 2005 р. Дуга Струве об'єднала 10 країн, адже має протяжність 2 820 км! Серед них – і Україна, яка знаходиться на 25-градусному меридіані східної довготи, уздовж якого прокладали геодезичні точки. В Україні геодезичні точки розміщені у кількох областях. Цей об'єкт є важливим для багатьох наук і використовується в науковому туризмі.

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО лише у 2011 р. Попри відносно молодий вік (зведена у 1882 р.), резиденція є справжньою перлиною Чернівецької області. Споруда вражає красою та масштабами. Ансамбль будівлі складається з головного корпусу, церкви Трьох Святителів, колишнього пресвітерію, дендропарку. Нині пам'ятка – справжня альма-матер. Тут навчаються студенти Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Цей об'єкт включений в усі пізнавальні екскурсії містом. На його території проводяться значні події університету.

У 2013 р. до існуючих об'єктів спадщини ЮНЕСКО приєдналися вісім дерев'яних церков Карпатського регіону України вік яких з XV по XVIII ст. Споруди церков цінні своїм поєднанням гуцульської, бойківської, галицької і лемківської архітектури. Чотири церкви розташовані у Львівській області, по дві – в Закарпатській та Івано-Франківській областях. Усі церкви є об'єктами екскурсійного релігійного туризму. Крім того, територія біля церков використовується для проведення різноманітних подій, переважно регіонального значення.

У 2013 р. об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО стало також стародавнє місто Херсонес Таврійський. Місто увійшло в історію Стародавньої Греції, Риму та Візантії. Заснований у 422 р. до н.е., Херсонес був важливим торговельним центром Криму. Нині Херсонес – це руїни, але зі значною туристичною атракцією.

Отже, в Україні та її регіонах існують всі передумови для розвитку туризму на основі тих об'єктів, що включені до Світової спадщини ЮНЕСКО. За кількістю пам'яток, наявністю шедеврів Україну можна без перебільшення віднести до країн з багатою історико-культурною спадщиною, об'єкти якої можуть розширити Список ЮНЕСКО. Збереження культурної спадщини українського народу є невід'ємною частиною й важливим явищем нашого сьогодення.

Список використаних джерел:

- 1. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України/ Наук. Ред. Руденко Л.Г. – К.: Інститут географії НАН України, 2012. – 208 с.*
- 2. Всесвітня спадщини ЮНЕСКО в Україні. URL:<http://whc.unesco.org/en/statesparties/ua> (дата звернення 25.11.2020).*
- 3. Гирич І. Київ: люди і будинки. – К.: Либідь, 2016. – 432 с.*

КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА ЯК ОБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА СВІТОВОГО ТУРИЗМУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

*Рослякова Ганна Ігорівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: rosliakovahi@krok.edu.ua*

*Рибак Ірина Вікторівна,
к.політ.н., заступник директора з наукової та методичної роботи,
Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: rybakiv@krok.edu.ua*

Вже майже тисячу років над дніпровськими кручами сяють золоті куполи Києво-Печерського монастиря, однієї з головних святинь християнського православного світу. У давньоруському літописі «Повість минулих літ» є датована згадка 1051 р. про її заснування ченцями в печерах поблизу Києва. У 1926 р. радянською владою було прийнято постанову про визнання Києво-Печерської лаври історико-культурним державним заповідником. У 1988 р. під час святкування 1000-річчя впровадження християнства, Свято-Успенська Києво-Печерська лавра відновила свою діяльність. Так, впродовж XI-XXI ст. Києво-Печерська лавра є візиткою та гордістю нашої держави. За версією одного з найавторитетніших у світі туристичних порталів Lonely Planet – Софійський собор та Києво-Печерська лавра в Україні з топ-10 цілком виправдано займають почесну першість [1].

В Україні за останні три роки зросло таке явище як «релігійний туризм», особливо у р. Це пов'язано з подією 6 січня 2019 р., коли в Стамбулі Вселенський патріарх Варфоломій вручив Томос про автокефалію Предстоятелю Православної Церкви України Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію. Нині триває дискусія щодо надання цього статусу Києво-Печерській лаврі.

Для успішного розвитку релігійного туризму в Україні необхідно провести повномасштабну реставрацію старовинних культових архітектурних об'єктів; відновити дерев'яну культову архітектуру; реставрувати стародавні мальовничі, письмові та скульптурні предмети культу. Необхідно відновити палацові комплекси та облаштувати їх території; актуальним є збільшення питомої ваги популярної літератури на іноземних мовах, в якій у доступній та цікавій формі систематично інформувати про релігійну історію України, розвиток окремих релігійних і духовних центрів, про її видатних діячів, про існування в країні видатних християнських святинь та місць [4, с. 29].

На сьогодні Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник складається з 169 об'єктів, 140 з яких є пам'ятками культурної спадщини, з них: 44 пам'ятника державного значення, 96 з них – місцевого значення. Тому, у 2019 р. проведено науково-технічне спостереження з

виконання ремонтно-відновлювальних робіт по об'єктах, більшість яких було відреставровано уже в минулому році, однак цей етап ще не завершився [3].

Слід зауважити, що заповідник – один з найбільших музейних комплексів в Україні, відомий у всьому світі. У 2019 р. його відвідали понад 400 000 туристів з понад 80 країн світу. Було проведено більш, ніж чотири тисячі екскурсій на шести мовах світу. Тож, ми бачимо, що зацікавленість даною пам'яткою зростає з кожним днем. Найбільше приваблює туристів заповідник своїм унікальним архітектурним ансамблем, який є складовою об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а саме: Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра.

Але у структурі вітчизняного ВВП туристична галузь займає менше 2%, водночас у масштабі світової економіки вона генерує більше 10% доходів, тобто \$8,8 трлн [5]. А в умовах карантину, пов'язаних з пандемією COVID-19, рівень міжнародного туризму різко скоротився, однак це не стосується внутрішнього туризму. Як зазначив експерт Д. Курічка: «Влітку 2020 р., українці в умовах карантину більше подорожувати своєю країною, ніж торік». Проте, голова Всеукраїнської асоціації туроператорів І.Голубаха говорить про ситуативний сплеск внутрішнього туризму в Україні, який, однак, не може повністю замінити закордонний туризм після середньо-вищих цін та досить часто гіршого сервісу, ніж у популярних туристичних країнах [2].

Зауважимо, що на сьогодні в умовах глобалізації, велику популярність здобув онлайн-туризм. Так, нещодавно було викладено інформацію про Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник на німецьких каналах, а також виставкові роботи у Китаї. Що у свою чергу піднімає рівень зацікавленості країною та цією архітектурною пам'яткою ЮНЕСКО.

Таким чином, для покращення туризму та популяризації Києво-Печерської лаври в туристичних цілях, на думку автора, слід: сформувавши систему пільг для тих туристичних організацій, які будуть активно просувати релігійний туризм; формувати системи пільг для інвесторів з метою залучення інвестиції в реставраційні проєкти історичних пам'яток України; розробити оптимальні маршрути для туристів з залученням в маршрут відповідних інших історичних місць України; забезпечити розвиток онлайн-туризму, що дає змогу покращити рівень обізнаності про пам'ятку серед потенційних туристів.

Список використаних джерел:

1. В зоні особливого тяжіння. Завдяки чому зростає кількість іноземних туристів в Україні. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/inozemniy-turizm-ukrajinaridnyalasyavreytinguturistichnojiprivablivostinoviniukrajini50047420.html>.
2. Внутрішній туризм в Україні – на підйомі через COVID-19. Чи надовго? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vnytrishniyturyzmvukrainicovid19/30726545.html/>.
3. Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Підсумки 2019 року. URL: <http://prostir.museum/files/NKPZReport19.pdf>.
4. Панченко С. А. Розвиток релігійного туризму і сприяння паломництву в Україні (на прикладі християнських маршрутів). Культура. К., 2019. Вип. 1. С. 27-32.
5. Українські національні новини інформаційне агентство. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/tag/turizm>.

РЕЗИДЕНЦІЯ МИТРОПОЛИТІВ БУКОВИНИ І ДАЛМАЦІЇ У ВСЕСВІТНІЙ СПАДЩИНІ ЮНЕСКО ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗИ УКРАЇНИ

*Корніяка Крістіна Валеріївна,
студентка 2 курсу спеціальності «Право»,
Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: korniiakkv@krok.edu.ua*

*Рибак Ірина Вікторівна,
к.політ.н., заступник директора з наукової та методичної роботи,
Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: rybakiv@krok.edu.ua*

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації – архітектурний ансамбль у Чернівцях, збудований у ХІХ ст. під керівництвом чеського архітектора Йозефа Главки. Центр Буковинської православної митрополії за часів Австро-Угорської імперії.

Нині це Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича – справжня туристична візитівка України, окраса чудового міста Чернівці та об'єкт Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО. Номінація резиденції до вищезначеного почесного переліку відбувалась за чотирма критеріями унікальності, зокрема: «шедевр зодчества, архітектурний символ Чернівців, ковальства та малярства; грандіозний історичний духовний центр православної Східної Європи, на період будівництва найбільший православний центр Південно-Східної Європи, у якому здійснювалися функції світського і клерикального адміністративно-територіального керування, церковного богослужіння і духовного навчання» [5].

Резиденція складається з трьох монументальних корпусів – Митрополичого, Семінарського та Монастирського, і дендропарку. Вся територія оточена муром, має парадну браму. За сучасними підрахунками на спорудження Резиденції пішло близько 2 мільярдів євро [1]. Ця резиденція — взірць архітектури, дизайну і планування ХІХ ст. В її будівлях, зведених у дусі еkleктики, поєднані елементи архітектури та мистецтва різних народів, які мешкали у цій місцевості. Резиденція відображає культурну ідентичність православної церкви в Австро-Угорській імперії [7].

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації відразу стала епіцентром архітектурної концепції Чернівців. Вулицю, що вела до резиденції, назвали Єпископською. Це був духовно-науковий квартал. Власне Резиденція діяла у цьому приміщенні аж до 1940 р. Але в 1871 р. поряд була збудована ще одна споруда, де було відкрито цісарський і королівський імені Франца-Йосипа І університет. На той час на розташування такого закладу претендувало 8 великих європейських міст. І все-таки було обрано Чернівці, де тоді нараховувалося всього 15 тисяч мешканців [1].

4 жовтня 1875 р. згідно з указом імператора Австро-Угорщини Франца-Йосифа І святкували урочисте відкриття університету. Спочатку діяли лише 3 факультети: теологічний, філософський та юридичний. З 1940 р. університет

реорганізовано у вищий навчальний заклад. Університет у статусі державного, а потім національного імені Юрія Федьковича, існує з 1956 р. У 1989 р. йому надано ім'я відомого буковинського письменника Юрія Федьковича. В університеті функціонує 2 інститути та 12 факультетів. Тут навчається понад 20 тисяч студентів з усіх куточків України [1, 6].

Насьогодні завершено реставрацію черепиці Резиденції, її виготовляли в Австрії. Завершено реставрацію корпусів. Створено історико-культурний центр. Однак, багато коштів потребують реставрація Мармурового залу, роботи з водовідведення тощо. На жаль, поки не створено туристичної інфраструктури на території Резиденції. Існує серйозна проблема з фінансування реконструкції та реставраційних робіт [2]. Водночас, упродовж 2018 р. об'єкт ЮНЕСКО відвідало 94,5 тис. туристів [4].

Список використаних джерел:

1. Візитівка Чернівців – Резиденція митрополитів Буковини і Далмації. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2353623-vizitivka-cernivciv-unikalna-rezidencia-mitropolitiv-bukovini-i-dalmacii.html>
2. Про гроші, відтік кадрів, нерозвинутий туризм Чернівців та чому ЧНУ має бути в ЮНЕСКО (ФОТОРЕПОРТАЖ). URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/pro-groshe-vidtik-kadriv-nerozvinutiy-turizm-chernivciv-ta-chomu-chnu-mae-butii-v-yunesko-fotoreportazh-46492>
3. Руденко Є., Сарахман Е. Український Хогвартс, або Чому університет Чернівців – справжня спадщина ЮНЕСКО. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/06/27/7219304/>
4. ТУРИЗМ. Впроваджуються заходи з реалізації Програми розвитку туризму в місті Чернівцях на 2017-2020 роки. URL: <https://city.cv.ua/mt/biznesu/turizm-82>
5. У Чернівцях презентували номінаційне дос'є до ЮНЕСКО резиденції буковинських митрополитів. URL: https://zik.ua/news/2009/03/23/u_chernivtsyah_prezentuvaly_nominatsiyne_dosie_do_yunesko_rezydentsii_bukovynskyh_174277
6. Чернівецькому національному університету ім. Юрія Федьковича – 144 роки! URL: <https://www.0372.ua/news/2531978/cerniveckomu-nacionalnomu-universitetu-im-uria-fedkovica-144-roki>
7. Які об'єкти охороняє ЮНЕСКО в Україні? URL: <https://ukrainer.net/unesko-v-ukraini/>

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЕВ'ЯНИХ ЦЕРКОВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У ТУРИЗМІ

*Коненко Олександра В'ячеславівна,
студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: konenkoov@krok.edu.ua*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

На теренах України збереглося понад 2500 дерев'яних церков, більшість з яких є шедеврами світової архітектури. Церкви захоплюють розмаїттям, довершеністю, ідеальним поєднанням функції, конструкції та краси. Українські дерев'яні церкви гармонійно вписуються у ландшафтне середовищем та можуть стати візитівкою нашої країни [1].

У червні 2013 р. у рамках 37-ї сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (м. Пномпень, Камбоджа) було ухвалено рішення щодо внесення об'єкту «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі» до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [2].

Об'єкт «Дерев'яні церкви Карпатського регіону» є спільним для України та Польщі. Він став шостим у переліку українських об'єктів, які входять до Списку всесвітньої спадщини.

Об'єкт внесений на підставі двох критеріїв: 1) «iii»: церкви дають виняткове свідчення виразної церковної будівельної традиції, яка ґрунтується на загальноприйнятих традиціях Православної Церкви, переплетених з місцевою архітектурною мовою. Структури, конструкції та декоративні схеми характерні для культурних традицій спільнот жителів Карпатського регіону та ілюструють безліч символічних посилай та священних значень, пов'язаних з традиціями; 2) «iv»: Церкви є видатним прикладом групи будівель традиційного типу зрубу, що представляє важливий історичний етап архітектурного проектування в Карпатському регіоні. Засновані на традиціях будівництва для православних церковних цілей, які були адаптовані відповідно до місцевих культурних традицій, церкви, коли вони еволюціонували з XVI по XIX ст., відображають священні згадки місцевих громад [3].

Об'єкт складається з 16 церков, проте за архітектурним стилем всі вони належать до українського: галицький, гуцульський, бойківський та лемківський стилі. Нині частина храмів знаходиться на території Польщі, у минулі століття саме тут проживали українці [4].

Виділимо особливості кожного з чотирьох архітектурних стилів: 1) галицька школа бере початок свого існування від старовинних українських храмів, проте вирізняється наявністю чисельних архітектурних і декоративних рішень; 2) гуцульська школа, церкви якої зазвичай п'ятизрубні, хрестоподібні, переважно з однією банею в центрі; 3) бойківські церкви – тризрубні, середній зруб більший за бічні; характерними є високі верхи із великою кількістю

заломів; 4) лемківські церкви за планом подібні до марамороських, однак їхня нава та низенький вівтар мають скатні дахи із заломами, висока вежа над бабинцем доповнює асиметричну композицію [5].

Розглянемо місцезнаходження об'єктів, час створення та архітектурні стилі (табл.1).

Таблиця 1

Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі

Назва об'єкту	Місце розташування	Час створення	Архітектурний стиль
1. Церква Святого Духа	Україна, Львівська область, Жовківський район, с. Потелич	1502 р.	Галицький
2. Церква Собору Пресвятої Богородиці	Україна, Львівська область, Турківський район, с. Матків	1838 р.	Бойківський
3. Церква Святої Трійці	Україна, Львівська область, м. Жовква	1720 р.	Галицький
4. Церква Святого Юра	Україна, Львівська область, м. Дрогобич	Кінець XV – початок XVI ст.	Галицький
5. Церква Святого Духа	Україна, Івано-Франківська область, м. Рогатин	1598 р.	Галицький
6. Церква Різдва Пресвятої Богородиці	Україна, Івано-Франківська область, Коломийський район, с. Нижній Вербіж	1756–1808 р.	Гуцульський
7. Церква Вознесіння Господнього	Україна, Закарпатська область, Рахівський район, с. Ясіня	1824 р.	Гуцульський
8. Церква Св. Михайла	Україна, Закарпатська область, Великоберезнянський район, с. Ужок	1751 р.	Бойківський
9. Церква Св. Параскеви	Польща, Підкарпатське воєводство, с. Радруж	Перша половина XVII ст.	Галицький
10. Церква Різдва Пресвятої Богородиці	Польща, Підкарпатське воєводство, с. Хотинець	1615 р.	Галицький
11. Церква Архангела Михаїла	Польща, Підкарпатське воєводство, с. Смільник	1589 р.	Бойківський

Назва об'єкту	Місце розташування	Час створення	Архітектурний стиль
12. Церква Архангела Михаїла	Польща, Підкарпатське воєводство, с. Туринське	1801 р.	Лемківський
13. Церква Св. Якова	Польща, Малопольське воєводство, с. Поворазник	XVII ст.	Лемківський
14. Церква Покрови Пресвятої Богородиці	Польща, Малопольське воєводство, с. Овчари	1653 р.	Лемківський
15. Церква Св. Параскеви	Польща, Малопольське воєводство, с. Квятонь	Друга половина XVII ст.	Лемківський
16. Церква Архангела Михаїла	Польща, Малопольське воєводство, с. Брунари	1830 р.	Лемківський

Джерело: складено на підставі [2, 6, 7]

Отже, найбільш стародавніми є Церква Святого Духа (с. Потелич) та Церква Святого Юри (м. Дрогобич). Слід зазначити, що Церква Різдва Пресвятої Богородиці (с. Хотинець), Церква Покрова Пресвятої Богоматері (с. Овчари) та Церква Архангела Михаїла (с. Смільник), які знаходяться на території Польщі, досі функціонують. На території України діє, як греко-католицька, тільки Церква Собору Пресвятої Богородиці у Маткові. Деякі церкви функціонують як музеї. На території України це – Церква Святого Юри (м. Дрогобич) та Церква Святого Духа (м. Рогатин), у Польщі – Церква Св. Параскеви (с. Радруж) [1].

Проаналізувавши туристичний ринок України, слід зазначити, що він не насичений пропозиціями щодо відвідування Дерев'яних церков Карпат. Найбільшу кількість поїздок пропонує туроператор «Відвідай» (м. Львів), серед яких, екскурсії по кожному з восьми храмів.

Наприклад, Церкву Св. Юри в м. Дрогобичі можна відвідати в рамках одноденної екскурсії «Дрогобич, Меденичі, Нагуєвичі». Бойківську церкву у с.Матків є нагода побачити під час турів «Бойківські вершини» та «Карпатські новинки за 5 днів» та ін. Але найбільш задіяними виявились Церква Святого Духа у Рогатині (тури «В Рогатин до Роксолани», «Гуцульські Карпати+Буковель», «Яремче, Буковель+Говерла») та Церква Св. Михайла в Ужку («Закарпатські насолоди», «Карпатські новинки за 5 днів», «Екуменічний тур»).

Також у зв'язку з викликами сьогодення та обмеженим пересуванням під час пандемії, створені віртуальні тури. Серед них 3D-тур «Дерев'яні церкви Карпатського регіону» від компанії «Google Україна» та віртуальна екскурсія «Дерев'яні церкви Карпатського регіону» від «Svitlana Travel Company» [1, 8, 9].

Отож, найбільш задіяними в туризмі є: 1) Церква Святого Духа у Рогатині; 2) Церква Святого Юри у Дрогобичі; 3) Церква Св. Михайла в с. Ужок.

Виділимо фактори, які цьому сприяють. Церква Святого Духа розташована на території міста Рогатина, у приміщенні храму функціонує музей, окрім цього, на території цієї ж Івано-Франківській області знаходиться крупний гірськолижний курорт «Буковель». Церква Святого Юри розташована в адміністративному центрі, місті Дрогобичі, окрім цього, порівняно близько до Львова. Церква Св. Михайла в с. Ужок розташована недалеко від гірськолижних курортів «Красія» та «Драгобрат», що привертає увагу туристів.

Існують нагальні проблеми, пов'язані з використанням у туризмі дерев'яних церков Карпатського регіону в Україні. Основними є: 1) недостатнє задіяння церков у турах та екскурсіях; 2) частина споруд є власністю місцевої релігійної громади, де відбуваються релігійні служби, що обмежує допуск до об'єкта; 3) відсутність програми просування дерев'яних церков на ринку туристичних послуг, як візитівки нашої країни.

Пропонуємо розглянути шляхи просування туристичного продукту, пов'язаного з використанням об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у туризмі, на ринку туристичних послуг: 1) розробка та просування агротурів; 2) організація та проведення фестивалів поблизу об'єктів (поза буферною зоною) з відповідною рекламою; 3) залучення інвестицій для реставрації та збереження пам'яток та створення неподалік скансену із зображенням епохи відповідної пам'ятки.

Отже, об'єкти, які входять до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, – це не тільки надбання однієї країни, а світова скарбниця людства. Збереженню та популяризації пам'яток, без сумнівів, може активно сприяти туризм.

Список використаних джерел:

1. Туроператор «Відвідай». 8 унікальних дерев'яних церков України зі списку ЮНЕСКО. URL: <https://vidviday.ua/blog/dereviani-tserkvy-ukrainy-yunesko/>
2. Постійне представництво України при ЮНЕСКО. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/news/13466-kulyturnij-objekt-derevjani-cerkvi-karpatsykoego-regionu-ukrajini-ta-polyshhi-vklyucheno-do-spisku-vsesvitnyoji-spadshhini-junesko>
3. Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1424>
4. Дерев'яні церкви Карпатського регіону – світова спадщина ЮНЕСКО. URL: <https://ua-reporter.com/uk/news/derevyani-cerkvy-karpatskogo-regionu-svitova-spadshchyna-yunesko-foto>
5. Українська Церковна Архітектура. Дерев'яне диво України. URL: <https://parafia.org.ua/USA/derevyani/>
6. Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245264987&cat_id=245264015
7. Сакральні дерев'яні споруди Польщі URL: <https://andreolli.com.ua/dovidnyk-mandrivnyka/sakralni-derevyani-sporudy-polshhi.html>
8. УКРІНФОРМ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2213609-google-zapustila-virtualnij-tur-derevanimi-cerkvami-karpat.html>
9. Svitlana Travel Company. URL: <https://svitlanatour.com.ua/blog/post/virtualna-ekskursiya-derevyani-cerkvi-karpatskogo-regionu>

ОБ'ЄКТ ЮНЕСКО – БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ТУРИЗМУ ТА ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ

*Колосова Інна Валентинівна,
студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна,
e-mail: inna.kolosova.2000@gmail.com*

*Ткачук Леоніла Миколаївна,
к.геогр.н., доцент, доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна,
e-mail: inohodez@ukr.net*

Букові праліси Карпат – транснаціональний серійний природний об'єкт, що складається з десяти окремих масивів, які розташовані вздовж осі завдовжки 185 км. Простягається від Рахівських гір та Чорногорського хребта в Україні.

Букові праліси (*Fagussylvatica* L.) є винятковим прикладом широколистяних лісів, які є надзвичайно важливим джерелом історії розвитку європейських лісових екосистем. Праліси ефективніше, ніж інші ліси, пом'якшують клімат, очищують воду, утримують вуглець, надлишок якого в атмосфері, на думку багатьох вчених, є причиною глобального потепління.

Бук лісовий поширений виключно в Європі, і якби не діяльність людини, букові ліси були б домінуючими серед ландшафтів центральної частини нашого континенту.

Майже 70 % території об'єкту ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» належить Карпатському біосферному заповіднику (14,6 тис. га). Решта входить до складу Ужанського національного природного парку (3 тис. га), і лиш четверта її частка розташована у межах Східної Словаччини.

Одним із пріоритетних видів діяльності для природоохоронних територій є екологічне виховання населення, а також розвиток рекреації та екотуризму. Екотуризм можна розглядати як один із засобів досягнення природоохоронних цілей та забезпечення збалансованого розвитку в зоні діяльності установи ПЗФ. Для Карпатського регіону екологічний туризм є одним із пріоритетних напрямків стратегії соціально-економічного розвитку.

З часу свого заснування (1968 р.) у Карпатському біосферному заповіднику (КБЗ) проводиться активна екотуристична робота. І важливою складовою частиною для розвитку екотуризму в КБЗ є саме букові праліси на масивах Чорногірський, Угольсько-Широколужанський, Свидовецький, Маромороський, Кузій-Трибушанський та масиву Стужиця-Ужок на території Ужанського національного природного парку.

Сьогодні на масивах букових пралісів Карпат створено розгалужену мережу екологічних маршрутів та екостежок. Найбільший у світі масив букових пралісів, площа якого становить понад 10 тис. га, і найбільша складова частина об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» – це Угольсько-Широколужанський масив КБЗ в межах Тячівського та Хустського районів Закарпатської області. Саме на його території, на два природоохоронні науково-дослідні відділення

(ПНДВ) – Угольське та Широколужанське, припадає найбільша частка відвідувань букових пралісів у Карпатському біосферному заповіднику.

В Угольському ПНДВ є два екотуристичні маршрути буковими пралісовими ділянками, які мають значну рекреаційну ємність: «Буковими пралісами Великої Угольки» та екостежка «До печери Молочний камінь». Маршрути користуються великою популярністю серед туристів. У селі Мала Уголька функціонує туристсько-інформаційний центр «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».

Менш відомими і відвідуваними є букові праліси на південних схилах Мармароського масиву, а також букові ліси Кузій-Трибушанського масиву, серед яких збереглися ділянки пралісів. У південних відрогів хребта Свидовець знаходиться Свидовецький заповідний масив, де букові ліси піднімаються до висоти 1380 м, що є їх найвищою межею в Українських Карпатах. На скельних формах рельєфу зустрічаються буково-яворові та буково-ясеневі-яворові ліси.

В той же час, активна туристична діяльність на території букових лісів призводить до низки проблем, які, в свою чергу, заважають їх подальшому збереженню. І ось основні з них:

1. Низька екологічна культура багатьох туристів. На кожному екотуристичному маршруті виявлені «гарячі точки» рідкісних видів рослин. На деяких з них екологічна ситуація, в зв'язку із рекреаційним використанням, може досягти загрозливого стану і, за умови подальшого ігнорування екологічних вимог рекреантами, цінні природні комплекси можуть повністю деградувати.

2. Нерівномірне навантаження на екомаршрути. Причинами є як різна складність проходження маршрутів, так і орієнтування основної частини відвідувань на ознайомчі екскурсії. Є потреба тематичного удосконалення і урізноманітнення екскурсій для різних цільових груп відвідувачів – науковців, школярів і студентів, пересічних туристів.

3. Недоліки облаштування маршрутів (відсутність обладнаних бівуаків, кострищ, смітників). Критично низький рівень розвитку спеціалізованих будівель чи мережі будівель, що забезпечують захист, тимчасове проживання, харчування мандрівників (туристичні бази, гірські пансіони, гірські туристичні притулки). В даний час така туристична інфраструктура фактично відсутня, а мандрівники користуються ситуативними способами влаштування ночівлі в доступних для них будівлях: мисливських колибах, хатинах для вівчарів, зимарках тощо.

4. У буферній зоні ведеться заготівля деревини для потреб населення, яку зараз реально не можливо припинити. Місцеве населення, нажаль, не завжди усвідомлює різницю між пралісом та господарськими лісами. Також спостерігається безвідповідальна поведінка туристів (вчинення підпалів, засмічення, браконьєрство тощо). Особливо ця проблема стосується вирубуванню вікових лісів Ужанського національного парку, що входять у буферну зону об'єкта ЮНЕСКО.

Тож, ці проблеми потребують негайного вирішення та втручання державних органів влади, задля збереження такого стану букових лісів, який хоча б є зараз.

Можна запропонувати такі напрямки вирішення проблем:

1. Встановлення науково обґрунтованих обмежень на тривалість, кількість відвідувань тих чи інших маршрутів та чисельності туристичних груп.

2. Ретельне планування туристичної діяльності (складання плану регулювання відвідування території) з попереднім детальним вивченням території та розрахунком гранично допустимого екотуристичного навантаження на кожен окремо взятю ділянку. Науково обґрунтовано розробляти плани щодо розвитку піших або кінних та вело-туристичних маршрутів по окремих ділянках букових лісів у різні пори року.

3. Для кваліфікаційного проведення тематичних екскурсій в букових пралісах активно залучати наукових працівників, оскільки є велика потреба у вивченні різних аспектів функціонування екосистеми букових пралісів та екологічному вихованню відвідувачів.

4. Більш жорстка регуляція рекреації, проведення роз'яснювальної роботи серед відвідувачів щодо відповідального ставлення до рідкісних видів флори (різних категорій).

Список використаних джерел:

1. Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО. Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи. URL: <http://cbr.nature.org.ua/whc/whc.htm>
2. Гамор Ф.Д. Щодо українського внеску у справу збереження та вивчення букових пралісів Європи // Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання. Мат. міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, м. Рахів, 16-22 вересня 2013 року). Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2013. С. 58–65.
3. Бундзяк Й.Й. Особливості проведення тематичних екскурсій в букових пралісах // Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання. Матеріали міжнародної наук.-практ. конференції (Україна, м. Рахів, 16-22 вересня 2013 року). Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2013. С. 45–47.

ДУНАЙСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ЄВРОРЕГІОН: РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ДЕЛЬТІ ДУНАЮ

*Пустова Оксана Ігорівна,
студентка 5 курсу спеціальності «Туризм»,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна,
e-mail: oksanapustova1998@gmail.com*

*Сайчук Віктор Степанович,
к.геогр.н., доцент, доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна,
e-mail: saychuk@ukr.net*

Завдяки розвитку процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва держав та їх регіонів, відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності між периферійними територіями різних держав. Все це призводить до значного підвищення конкурентоспроможності держав, що перебувають в транскордонному співробітництві. Незважаючи на достатню кількість публікацій щодо розвитку єврорегіонів, ця проблема залишається актуальною й сьогодні. Зокрема, значний інтерес у дослідників викликає можливість об'єднання зусиль кількох країн в розвитку туризму в межах спільної території Дунайського регіону.

До складу Дунайського єврорегіону входить 14 країн: Німеччина, Австрія, Угорщина, Чехія, Словаччина, Болгарія, Румунія, Словенія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Сербія, Чорногорія, Молдова, Україна, 9 з яких є членами ЄС [1].

На основі проведеного аналізу встановлено, що на розвиток туризму в Дунайському єврорегіоні впливає значна кількість чинників, серед яких одним із найважливіших є наявність в межах регіону об'єктів Спадщини ЮНЕСКО. Варто зазначити, що велику роль для розвитку екологічного та рекреаційного туризму Дунайського єврорегіону відіграє Дельта Дунаю.

У 1991 р. румунська частина Дельти Дунаю була включена до Списку спадщини ЮНЕСКО як об'єкт, що являє собою природний феномен та включає в себе найбільш важливе або значне природне місце існування для збереження в ній біологічного різноманіття [2].

Українсько-румунський біосферний резерват «Дельта Дунаю» було відкрито у 1999 р. в м. Вилково в рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Його українська частина – Дунайський біосферний заповідник увійшов до Світової мережі біосферних заповідників [3].

Туристична діяльність в дельті Дунаю здійснюється відповідно до положень чинного законодавства. Після становлення території як біосферного заповідника, було встановлено певні правила для здійснення туристичної діяльності з метою охорони природної спадщини. Зокрема, на території Дунайського біосферного заповідника дозволено займатися такими видами туризму, як [4]:

– рекреаційний, який поєднує поїздки по каналах і озерах з сонячними ваннами на пляжах уздовж узбережжя Чорного моря;

– науковий (для орнітологів – бьордвотчінг, фахівців, дослідників, студентів), індивідуальний або груповий в організованих поїздках, підходить для невеликих груп відвідувачів для того, аби досліджувати різноманітність диких ландшафтів, поєднуючи поїздки на гребних човнах по мальовничих каналах, походи по каналах або піщаних дюнах;

– сільський туризм – як можливість розширення зайнятості і збільшення доходів сільського населення;

– туризм для водних видів спорту;

– туризм для риболовлі [4].

На території біосферного заповідника «Дельта Дунаю» всього представлено 24 туристичних маршрути, з них 15 – морські, 9 – пішохідні [5]. Туристичні маршрути по Дунайському біосферному заповіднику представлені і морські, і пішохідні. Приклади морських туристичних маршрутів: Тулча – Літківський канал – Кришань – Тулча, Тулча – Канал Стіпок – КіліяВеке – Тулчата ін. Пішохідні туристичні маршрути: Летя –озеро Небун – Летя, Муригьол – Солоне озеро – Муригьол [5].

Дельта Дунаю – чудове місце для бьордвотчінгу, дає можливість виявити більше 300 видів перелітних і місцевих птахів. Саме тому безліч туристичних підприємств пропонують бьордвотчінг-тури [6]. Discover Danube Delta пропонує тури по бьордвотчінгу під супроводом професійного бьордвотчера. Найпопулярнішим туром вважається 5-ти денна подорож, що має маршрут Тулча – Міла-23 – Летя – Караорман [7].

На території Дельти Дунаю розвивається також і каякінг. У програмі «Каякінг навколо Суліни» представлено одноденний тур на байдарках навколо рибальської гавані Суліна. Рівень складності: варіюється від низького до складного. Тривалість туру: 3-4 або 5-8 год [8].

Розвивається тут також і сільський туризм, що представлений такими DESTINATIONAMI Дельти Дунаю, як: Суліна, Сфінту-Георге, Крішан, Міла-23, Журиловка, Муругіль, Кілія-Веке.

Відповідно до попередніх досліджень було встановлено, що Дельта Дунаю – це унікальна та цікава з точки зору туризму DESTINATIONA, що потерпає від забруднення та руйнування цілісності екосистеми дельти, викликаного антропогенною діяльністю. Дельта Дунаю, як і раніше, вважається «диким» місцем із середньою густиною населення 2 особи/км². Тільки близько 20 000 чоловік живуть в районі дельти в 27 селищах.

Станом на теперішній час регіон Дельти Дунаю перебуває в економічній депресії, з високим рівнем безробіття, сільською депопуляцією, низьким рівнем життя і значною залежністю від природних ресурсів. Місцеві громади не мають достатніх знань щодо використання екосистем економічно і екологічно стійким чином. Це безпосередньо впливає на низький рівень захищеності біорізноманіття Дельти. Саме тому доцільним є імплементація Стратегії розвитку Дельти Дунаю на період з 2013 р. по 2030 р. [9], що спрямована на збереження унікальних екологічних та природних ресурсів за допомогою науково-обґрунтованого природокористування та розширення можливостей місцевих громад для активного захисту унікальної світової спадщини Дельти

Дунаю, досягнення належного соціально-економічного рівня розвитку району та розбудову транспортної інфраструктури.

Всесвітній фонд природи [10] координує низку проєктів, спрямованих на збереження біорізноманіття Дельти Дунаю, її транскордонне відновлення; створення нових можливостей для розвитку екологічного туризму; покращення інфраструктури портів; створення можливостей селян отримувати соціально-економічні вигоди, тобто розвитку сільського туризму; суворе регулювання полювання та рибальства в інтересах туризму.

Отже, Дельта Дунаю – найбільша річкова дельта водно-болотного угіддя в Європі, історичне перехрестя і регіон строкатого національного складу населення, з різноманітними звичаями і традиціями. Саме завдяки Дельті на території Дунайського єврорегіону розвивається екологічний, рекреаційний, у тому числі, відпочинковий водно-спортивний туризм, науковий (бьордвотчінг) та сільський туризм. Проблеми, які існують в Дельті Дунаю, можна подолати шляхом кооперації стейкхолдерів різних типів та рівнів, зокрема дотриманням міжнародних угод, залученням комерційних та некомерційних організацій як державного, так і міжнародного рівнів.

Список використаних джерел:

1. Стратегія для країн Дунайського регіону: історії успіху // Офіс публікацій Європейського Союзу. 2016. URL:https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperation/danube/documents/eusdr_success_stories_ukr.pdf.
2. Бачення Дельти Дунаю. URL:<https://wwf.ua/?206062>.
3. Дельта Дунаю. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0_%D0%94%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%8E.
4. Danube Delta Biosphere Reserve. URL:<http://www.ddbra.ro/en/danube-delta-biosphere-reserve-authority/about-us>.
5. Tourist attractions in Danube Delta Biosphere Reserve. URL:<http://www.danubeparks.org/?activities=1>.
6. Bird watching to the Danube Delta URL:<https://www.discoverdanubedelta.com/birdwatching-shared-5d-4n-2020/>.
7. One day kayaking tour. URL:<https://wild-romania.com/danube-delta-sulina-packages/one-day-kayaking-tour/>.
8. Danube River Rafting and Canoeing. URL:<http://www.panacomp.net/danube-river-rafting-and-canoeing/>.
9. Draft Danube Delta Integrated Sustainable Development Strategy (2030). URL:https://www.mlpda.ro/userfiles/delta_dunarii/draft_Danube_Delta_Strategy.pdf
10. Дельта Дунаю: Природні ворота у Європу. URL:https://wwf.ua/our_work/rivers_and_wetlands/archive/danube_delta/.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «СОФІЇВКА» ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ОБ'ЄКТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Фуринець Владислав Олексійович,
*студент 3 курсу спеціальності «Фінанси і кредит з поглибленим вивченням права»,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: furynetsvo@krok.edu.ua*

Рибак Ірина Вікторівна,
*к. політ. н., заступник директора з наукової та методичної роботи,
Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: rybakiv@krok.edu.ua*

Національний дендрологічний парк «Софіївка» є пам'яткою світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII ст. та улюбленим місцем відпочинку для українців.

Парк простягається вздовж річки Кам'янки, засновником парку вважається граф Станіслав Потоцький. Його дружина Софія була гречанкою, а парк створений ним у 1796 р., став засвідченням його кохання до своєї дружини. В концептуальну основу створення парку лягли поеми Гомера «Іліада» та «Одіссея», сюжети з міфології Стародавньої Греції та Риму.

Коли паралельно зводилися паркові будівлі, був виконаний об'єм роботи з висадки дерев та кущів: екзотичні дерева замовляли з усіх куточків планети. На сьогоднішній день в парку росте приблизно 2000 видів дерев та кущів.

В парку «Софіївка» є чотири великі ставки: Нижній, Верхній, Красний та Війтівський та кілька дрібніших, завдяки їм вся територія парку постачається водою. На території парку можна побачити безліч скульптур грецьких богів, зокрема Гермеса, Венери, Аполлона, Орфея, тут була і статуя улюбленого героя всіх закоханих – Купідона, а також давньогрецького поета Еврипіда.

В «Софіївці», яка і сама собою є посвятою вічному кохання, є острів, який присвячений цьому почуттю. Павільйон, розташований на острові кохання, побудований в стилі епохи Відродження.

Відвідувачі парку мають можливість не лише насолодитись красою архітектури та побачити рідкісні породи дерев, у них також є можливість здійснити прогулянку на човні по річці Ахеронт, з цією метою потрібно спуститись до Амстердамського шлюзу. Довжина підземної річки загалом сягає більше 400 метрів, а ширина 3 метри. В північній частині парку розташований так званий Англійський парк, площею 2 га, а поряд з ним знаходиться Партерний амфітеатр, верхня частина якого складається з правильної форми стрижених газонів та троянд. Середня частина амфітеатру своєю формою нагадує підкову та утворена гранітною стіною.

Найбільшим викликом для успішного розвитку Національного дендрологічного парку «Софіївка» є недостатність формалізації цієї перлини світового садово-паркового мистецтва, адже ні регіональна, ні національна

туристична та екологічно-рекреаційна політика не є сприятливою для розвитку туристичної привабливості цього об'єкту.

Гостро стоїть проблема забруднення довкілля Парку відвідувачами через їхній низький рівень виховання, неусвідомлення цінності природних і культурних надбань парку. Масовість напливу туристів лише поглиблює кризу екосистеми, окрім цього, сусідні будівлі, такі як автозаправна станція, також негативно впливають на рослинність заповідника. Водночас «Софіївка» є місцем вже традиційного відвідування щойно одружених українців і загалом справжнім брендом в туристичній галузі країни.

Зауважимо, що нині дендропарк «Софіївка» – знову у фокусі уваги державних органів влади та інституцій громадянського суспільства. Наразі цілком виправдано вони апелюють до необхідності, щоб дендропарк «Софіївка» в Умані Черкаської області включили до Списку об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Зокрема, Верховна Рада звернулась до Кабміну щодо номінування парку «Софіївка» для внесення його до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [4]. Так, парламент вже рекомендував Кабінету міністрів і Національній академії наук України у 3-місячний термін забезпечити належну підготовку та фінансування розробки науково-проектної документації щодо внесення Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАНУ до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Заплановано збільшити бюджетні асигнування в реконструкцію Національного дендропарку [5].

Отже, Національний дендрологічний парк «Софіївка» є шедевром в галузі садово-паркового мистецтва, чудовим об'єктом еколого-рекреаційного національного комплексу. Це саме той варіант відпочинку з родиною, коли ти можеш насолодитися свіжим повітрям, красою, історією. Тому цілком коректним та актуальним є пришвидшення процесу якісної формалізації цього туристичного об'єкту, просування ідеї щодо його включення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Список використаних джерел:

1. Дозвілля в Національному дендрологічному парку «Софіївка», URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_дендрологічний_парк_«Софіївка»
2. Київський еколого-культурний центр. URL: <http://ecoethics.ru/skolko-lesa-rubitsya-v-dendroparkah-ukrainyi/>
3. Найцікавіші місця та маршрути України. URL: <https://find-way.com.ua>
4. Рада просить уряд посприяти, щоб дендропарк «Софіївка» включили до списку ЮНЕСКО. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-park-sofiyivka/30930498.html>
5. Уряд виділить кошти для повної реконструкції парку «Софіївка». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3056346-urad-vidilit-kosti-dla-povnoi-rekonstrukcii-parku-sofiivka-smigal.html>

НОРВЕГІЯ ЯК ОДНА З ЦІКАВИХ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ: СКАРБИ ПРИРОДИ ТА СПАДЩИНА ЮНЕСКО

*Курілець Олесь Борисівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: olesakurilec@gmail.com*

*Сокол Тетяна Георгіївна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна
e-mail: tgsspectour@gmail.com*

В останні роки країни Північної Європи перетворилися на потужний туристичний регіон світу, який приваблює все більшу кількість туристів завдяки унікальній природі та добре розвиненій туристичній інфраструктурі. Батьківщина тролів і мужніх вікінгів, Норвегія – одна з небагатьох європейських держав, яка зуміла зберегти первозданну чистоту дивовижно неповторної природи: величні гори і льодовики, величезна кількість річок, озер, водоспадів, широкі затоки і піщані пляжі, знамениті норвезькі фіорди, національні парки і природні заповідники. Невипадково Норвегія визнана благополучною країною за рівнем економічного розвитку і тривалості життя людей. Про Норвегію складають легенди. Розповідають, наприклад, що в цій суворій країні прямо по вулицях бродять білі ведмеді. Насправді в Норвегії дійсно можна подивитися на полярних ведмедиків, щоправда, для цього потрібно відправитися на острів Шпіцберген.

Норвегія відома на весь світ своєю унікальною природою, яка знаходиться під охороною держави, закон про охорону природи було прийнято ще в 1910 р. [1].

25 найбільш відвідуваних природних пам'яток Норвегії: водоспад Верінгсфоссен, гірська стежка Тролів, водоспад Лотефоссен Гейрангер-фіорд, водоспад Чусфоссен, початок Атлантичної дороги в Авер, водоспад Стейсдальсфоссен, Нерей-фіорд в області Аурланд, гірський комплекс Стальхейм, гірська дорога Согнефьельсвейен, льодовик Бріксдальбреен, льодовик Бейабреен, водоспад Твіндефоссен, гірська вершина Аксл в Олесунд, гірська вершина Дальснїбба в області Гейрангер, гірська вершина Прекеступен, водний канал Телемаркканален, Лисиці-фіорд, водоспад Лаксфоссен в комуні Гранн, маяк Ліндеснес, водоспад Братт в області Самнангер, мис Край світу, гора Торьгхатт в комуні Бреней.

Країна має унікальну історико-культурну спадщину. У багатьох місцях Норвегії знаходяться історичні пам'ятки різних епох, найдавнішими слідами людської діяльності є археологічні пам'ятки – це залишки поселення на острові Магера в провінції Фіннмарк, що існував приблизно 12 тис. років тому [2].

До пам'яток ЮНЕСКО в Норвегії належать:

Урнеська ставкірка. Найдавніша зі збережених культових споруд Норвегії, зведена приблизно в 1130 р. Є пам'яткою Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Церква відома різьбленими панелями, що збереглися з 1050 р. Панелі

виготовлені в так званому «урнеському» стилі, що є різновидом поширеного в тогочасній Скандинавії «звіриного стилю». Характерними особливостями цього стилю є асиметричність і хвилястість орнаменту. Не відразу можна вловити основний сюжет – істоту, схожу чи то на лева, чи то на собаку, обплутану зміями на оленячих ногах. Не виключено, що «урнеський стиль», який зародився в Норвегії, вплинув на середньовічну європейську культуру.

Брюгген – стара ганзейська пристань в Бергені – була вперше створена в XIV ст. і залишається ідеальною до цього дня. Місто як культурного, так і економічного значення, Берген був перебудований після пожежі в 1702 р. і став об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в 1979 р. У мальовничих жовтих, синіх і червоних дерев'яних структурах сьогодні знаходяться музеї та магазини, а також численні чудові ресторани та кафе; символічний і природний координаційний центр для місцевих жителів і відвідувачів.

Альта Рок Арт. Деякі речі, безумовно, написані каменем. Наприклад, різьблення в Альта. Найбільша концентрація рок-артів у Північній Європі, яку виготовляють мисливці-збирачі та єдиний доісторичний пам'ятник Норвегії, рок-арт Альта показує людей, тварин цієї місцевості, човни та інші артефакти, а також різні геометричні візерунки та форми. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО з 1985 р. включає в себе чотири майданчики з різьбленням по річці та один сайт з рок-картинами. Ви можете дізнатись більше про унікальну історію району у місцевому музеї.

Неройфьорд. У Норвегії більше 1000 фьордів, і кожен з них прекрасний. Але є тільки щось особливе у фьордах Західної Норвегії: Гейрангерфьорд і Неррофьорд є обома пам'ятками Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО з огляду на їх довжину та величні прилеглі території. Неройфьорд є другою рукою Согнефьорд, і, мабуть, найпопулярнішим фьордом у країні. На висоті 17 кілометрів і довжиною всього 250 метрів (820 футів), в оточенні снігових гір з потоковими водоспадами. Неройфьорд – це видовище, яке незабаром не забудете.

Рьорус в центральній частині Норвегії є одним із найстаріших міст з дерев'яними будівлями в Європі. Старе містечко було засноване в XVII ст. після виявлення міді в цьому районі, і його характерні будинки з темного дерева залишаються практично незмінними за часом. Окрім бути об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Рьорус також отримав престижний сертифікат «Sustainable Destination» як місце, яке активно працює для зменшення екологічного впливу туризму. Прогуляйтеся по цьому музейному містечку, переглядайте його невеликі, незалежні магазини та досліджуйте околиці – місцеві жителі скажуть вам, що Дісней був натхненний людьми та звичаями регіону.

Геодезична дуга Струве – перший науковий об'єкт, який був включений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Геодезична дуга Струве – це, по суті, меридіанний стовп, невидима лінія, яка простягнулася поверхнею Землі від полюса до полюса. У 10 країнах існують подібні стовпчики, що тягнуться до Чорного моря, але північний – норвезький в Хаммерфесті.

Архіпелаг Вега. Звичайно, туристам більш відомий архіпелаг Свальбарда за світлинами Insta з Лофітенського архіпелагу. Але насправді, інший архіпелаг Норджі-Вега є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Архіпелаг Вега знаходиться на західному узбережжі Норвегії і складається з 6500 островів, рифів, і з часів середньовіччя був домом для рибалок. Є човни, які можуть забрати вас на острови, а також музей ейдер-качки (один з найвідоміших видів птахів у цьому районі) [3].

Отже, багата на туристичні ресурси Норвегія є однією з таких країн, що можуть бути дуже перспективними напрямками на українському туристичному ринку.

Список використаних джерел:

1. Туризм у Королівстві Норвегія. URL: <http://geopolitika.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/11/0109kozlik.pdf>
2. Туристські пам'ятки Норвегії. URL: <https://ua.referat.com/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%>
3. Объекты всемирного наследия ЮНЕСКО в Норвегии. URL: <https://visitruno.com/chem-zanyatsya/dostoprimechatelnosti-i-kultura/obektyi-vsemirnogo-naslediya-yunesko-v-norvegii.html>

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО НОРВЕГІЇ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

*Бовтун Альона Сергіївна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: bovtunas@krok.edu.ua*

*Уварова Ганна Шевкетівна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hannaus@krok.edu.ua*

Серед країн Північної Європи, що суттєво відрізняється від своїх сусідів ефективною політикою у сфері туризму, є Королівство Норвегія. Незважаючи на високу цінову політику і складні туристичні формальності, країна вже кілька років поспіль залишається привабливою туристичною дестинацією. Чим же підтримується стійкий інтерес до Королівства з боку туристів?

На думку Козлик О.М. і Шпараги Т.І., конкурентними перевагами Норвегії щодо розвитку туризму є: вільний вихід до моря з особливою береговою лінією, цілорічний туристичний сезон, широкий спектр туристичних послуг, густа транспортна мережа, доступність до об'єктів відвідування [1]. Усі вищезазначені переваги підтверджують важливість даної країни на туристичному ринку Європи і перспективність розвитку в ній сфери туризму.

Розвитком туризму в Норвегії займається державна компанія Innovation Norway, яка здійснює регулювання туристичної діяльності, маркетингову діяльність щодо просування туристичного продукту країни на міжнародний ринок, веде облік найбільш відвідуваних туристами природних і культурних об'єктів.

Норвегія простягається далеко за Північне Полярне коло, до мису Нордкін, що є крайньою північною точкою Європи. Країна охоплює західну частину Скандинавського півострова. Завдяки унікальній природі, зокрема, клімату, рельєфу, а також унікальним об'єктам, що включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, в Норвегії можливий розвиток багатьох видів туризму [2].

Береги скандинавської країни дуже порізані глибокими і вузькими затоками – фіордами, які приваблюють сюди значну кількість туристів з усього світу. Невипадково у 2005 р. фіорди Західної Норвегії –Гейрангерфіорд і Нерьойфіорд були включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. За оцінками експертів на круїзи до фіордів припадає найбільша частка туристів від усіх туристичних прибуттів до Королівства. А журнал «National Geographic» назвав фіорди Норвегії найпривабливішим туристичним напрямком серед об'єктів Всесвітньої спадщини [3].

Цікавим об'єктом спадщини ЮНЕСКО у Норвегії є архіпелаг Вега, розміщений неподалік від Полярного кола. Архіпелаг занесений до Списку ЮНЕСКО у 2004 р.

Увагу туристів привертають й інші об'єкти Всесвітньої спадщини. Це пам'ятники епохи вікінгів – неолітичні наскельні зображення в м. Альта, дерев'яна церква в Урнесі (XI ст.), Берген часів Ганзи.

Об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Брюген «Ганзейська набережна», – найвідоміший свідок тих часів, коли Берген був центром торгівлі між Норвегією та іншими європейськими країнами. Сьогодні будинки на причалі перетворилися на музеї, галереї, магазини, ресторани тощо, які стали своєрідним магнітом як для місцевих мешканців, так і для туристів.

В Альті зібрані тисячі археологічних визначних пам'яток з зображенням тварин і сцен з життя мисливців. Дійсно цей об'єкт є справжнім шедевром доісторичних артефактів у Північній Європі. Цікаво, що саме в Альті знаходиться й один з найбільш своєрідних готелів Європи – льодяний готель, по-справжньому величний витвір з крижаними канделябрами, стільцями і ліжками.

Рьорус розташований у центральній частині Норвегії і є одним з найстарших міст в Європі з дерев'яними будинками. Старе містечко було засноване у XVII ст. після виявлення родовищ міді. Сьогодні Рьорус – це справжній музей під відкритим небом, важливий туристичний центр пізнавального туризму.

Отже, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО є дуже важливим туристичним ресурсом, на основі якого в Норвегії розвивається культурний, зокрема, екскурсійно-пізнавальний та рекреаційний види туризму. Головним завданням країни на найближчу перспективу є перетворення Норвегії на стійку туристичну дестинацію, але з дотриманням усіх норм збереження навколишнього природного середовища від забруднення парниковими газами та іншими відходами, особливо в регіонах з унікальними об'єктами спадщини ЮНЕСКО.

Список використаних джерел:

1. Козлик О.М., Шпарага Т.Л. Туризм у Королівстві Норвегія. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/turizm-u-korolivstvi-norvegiya/viewer>(дата звернення 30.11.2020).
2. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Норвегії. URL:<http://whc.unesco.org/en/statesparties/no>(дата звернення 30.11.2020).
3. Best Adventure Destinationsfor 2012 – National Geographic. URL:<https://www.nationalgeographic.com/adventure/features/best-trips/best-adventure-destinations-2012/>(дата звернення 30.11.2020).

СПАДЩИНА ЮНЕСКО У ШВЕЦІЇ ЯК ПОПУЛЯРНІ ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ

*Нестеренко Ілона Станіславівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна
e-mail: ilona.nesterenko32@gmail.com*

*Сокол Тетяна Георгіївна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: tgsspectour@gmail.com*

Порівняно невелика за площею Швеція може похвалитися могутньою історичною спадщиною. Тут збереглися старовинні фортеці, собори і палаці.

Статус Світової спадщини надається місцям та будівлям, які вважаються важливими в плані їх культурної або природної цінності, їх треба зберегти заради інтересів всього людства та наступних поколінь. До таких місць належать окремі об'єкти, місця і цілі райони, які є унікальним підтвердженням історії Землі або людства.

Органом, який відповідає за перелік цих багатств, є ЮНЕСКО (Освітня, наукова і культурна організація Організації Об'єднаних Націй). З того часу, як об'єкт з'являється у престижному Списку світової спадщини, йому гарантується захист.

Серед архітектурних пам'яток та музеїв Швеції найбільш значними і цікавими є 15 місць Швеції, які занесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО:

- 1) королівська резиденція Дроттнінгхольм;
- 2) Бірка і Гувгорден;
- 3) залізобудівний завод Енгельсберг;
- 4) наскальні вирізьблення у Танумі;
- 5) парк Скогскіркогарден;
- 6) Ганзейське місто Вісбю;
- 7) «Церковне містечко» Гаммельстад поблизу міста Лулео;
- 8) Лапонія;
- 9) військово-морський порт міста Карлскруна;
- 10) сільський ландшафт в південній частині острова Еланд;
- 11) високий берег і архіпелаг Кваркен;
- 12) гірничопромисловий район Велика Мідна гора в місті Фалун;
- 13) радіостанція Варберг;
- 14) геодезична дуга Струве;
- 15) декоровані ферми Хельсінгленда [1].

Стокгольм, хоча і не має загальновідомих шедеврів архітектури, заслужив славу одного з найчарівніших міст Європи. Він розташований на скелястих берегах і островах протоки Норстрем, що з'єднує затоку Сальтшен з озером Меларен. Для вигляду міста характерною є наявність водних просторів (частина прісноводних, частина з морською водою), скель і парків, що

поєднуються з стародавніми й сучасними будинками оригінальної архітектури. Його історичне ядро – Старе місто, чи Гамластан – розташоване на острові. Тут знаходиться Королівський палац, будівництво якого було закінчено в XVIII ст., романо-готичні церкви Сторчюрка (Велика церква) і Риддархольмсчюрка, споруджені в XIII ст. У східній частині Стокгольма, у затоці Сальтшен, розташовані мальовничі острови Шепсхольмен і Юргорден (Звіриний острів) – одне з популярних місць відпочинку міських жителів з великим лісопарком, аквапарком, комплексом розважальних атракціонів "Тіволі", зоопарком, Північним музеєм і етнографічним музеєм Скансен.

У більшості шведських міст є музеї. 300 музеїв Швеції відіграють важливу роль у культурному житті країни, задовольняючи смаки та інтереси більшості відвідувачів. Найпопулярнішим є Музей корабля "Ваза" у Стокгольмі, який показує, якою була Швеція в XVII ст. і розповідає про дивну історію військового корабля, що затонув майже відразу після першого виходу в море. У музеї відвідувачі можуть ознайомитися з захоплюючою експозицією і послухати дивовижну історію про військовий корабель та побачити його на власні очі.

Масштабність і різноманітність музеїв по всій країні вражає. Музеї-садиби, які розповідають про місцеву історію, легко можна знайти по всій території Швеції. У Скансені в Стокгольмі було створено спеціальний культурний парк, у якому зібрані 150 культурних та історичних експонатів з усієї країни [2].

Українсько-шведські відносини – двосторонні відносини між державами Україна та Швеція у галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури тощо. В приміщенні Посольства України в Швеції відбулася презентація туристичних можливостей України, яку провела делегація українських туристичних компаній, що перебувала в Стокгольмі в рамках проекту Агенції США з міжнародного розвитку [3].

Список використаних джерел:

1. Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО у Швеції. URL: <https://placeandsee.com/ru/wiki/spisok-obieektov-vsemirnogo-nasledia-iunesko-v-shvetsii>
2. Найбільші міста Швеції. URL: https://pidru4niki.com/14951102/turizm/naybilshi_mista_shvetsiya
3. Українсько-шведські відносини. URL: <https://sweden.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/374-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-shvecijeju>

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО ІСПАНІЇ І ТУРИЗМ

*Мельниченко Крістіна Олександрівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: melnychenkoko@krok.edu.ua*

*Уварова Ганна Шевкетівна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hannaus@krok.edu.ua*

Країни – світові лідери з прийому туристів, значну частину прибутків отримують від умілого використання історико-культурного потенціалу. Цьому сприяє велика кількість пам'яток, їхня висока художня цінність, автентичність, ефективна організація туристичних послуг. До таких країн належить й Іспанія. Всесвітньо відомі пам'ятки історії та культури Іспанії приваблюють щороку сотні тисяч туристів.

Королівство Іспанія – держава в Південно-Західній Європі. Це одна з найбільших країн Європейського союзу, розташована на Піренейському півострові та займає понад 2/3 його території. Іспанія межує з Португалією на заході, Францією й Андоррою на півночі, Гібралтаром і Марокко на півдні. Держава складається з 17 автономних спільнот, 2 автономних міст і є конституційною монархією.

Іспанія – один з найпопулярніших туристичних напрямків Європи. Країна славнозвісна своїми пляжами й морем, кухнею і нічним життям, особливою атмосферою і приязністю місцевих жителів. Держава з великим географічним і культурним розмаїттям. Тут можна знайти майже все: від пишних лугов і снігових гір до болот і пустель [1].

Туризм в Іспанії почав активно розвиватися в 60-х роках ХХ ст. Відтоді він став важливою статтею доходів і галуззю міжнародної спеціалізації країни. Динаміка прибуттів іноземних туристів в Іспанію постійно зростає: якщо у 2010 р. загальна кількість туристичних прибуттів до країни становила 52,7 млн., то у 2018 р. цей показник склав вже понад 82 млн. прибуттів [2]. Така закономірність не випадкова, адже в Іспанії постійно зростають державні та іноземні інвестиції в туристичний бізнес. За офіційними даними, загальний внесок сфери туризму до ВВП країни склав у 2016 р. 158,9 млрд.євро (177,2 млрд. дол. США), що становить 14,2 % від загального прибутку держави [3].

Головними чинниками розвитку туризму в Іспанії є природні умови території, зокрема клімат, наявність комфортних середземноморських й океанічних пляжів, на півострівному узбережжі та на архіпелагах Балеарських та Канарських островів, зручних спортивних портів. Значна кількість іспанських пляжів та портів постійно піднімає блакитні прапори ЮНЕСКО за чистоту та їхній екологічний стан. В Іспанії добре розвинутий готельний сектор, представлений об'єктами різного класу й різних форм власності. Також володіє розвинутою мережею транспортних комунікацій.

Іспанія – країна з багатою історією та культурою, тому культурно-пізнавальний туризм дуже популярний серед подорожуючих. На території країни збереглися історичні міста і поселення різних народностей, що мешкали тут у різні часи. Серед таких міст є Мадрид і Барселона. За кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Іспанія поступається тільки Італії та Китаю. На думку експертів, практично уся країна представляє собою один величезний історичний музей під відкритим небом.

У списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Королівстві Іспанія значиться 48 найменувань (2020 р.), це становить 4,0% від загальної кількості об'єктів Списку (1 121 на 2019 р.). 42 об'єкти включені в список як культурна спадщина, 18 з них визнані шедеврами людського творчого генія (критерій і), 4 об'єкти включені за природними критеріями, кожен з яких визнаний природним феноменом виняткової краси та естетичної важливості (критерій vii), а також 2 змішаних об'єкти, один з яких також потрапляє під критерій vii [4]. Крім цього, за станом на 2016 р., 32 об'єкти на території Іспанії знаходяться в числі кандидатів на включення до списку Всесвітньої спадщини. Іспанія ратифікувала Конвенцію про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини 4 травня 1982 р. Перші п'ять об'єктів, що знаходяться на території Іспанії були занесені в список в 1984 р. на 8-й сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Дванадцять історичних міст внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: Алкала-де-Енарес, Авіла, Касерес, Кордова, Куенка, Івіса, Саламанка, Сан-Крістобель-де-ла-Лагуна, Сантьяго-де-Компостела, Сеговія, Таррагона, Толедо.

Серед архітектурних пам'яток, що складають спадщину ЮНЕСКО в Іспанії, варто відзначити кафедральний собор в місті Бургос. Це одне з найдавніших католицьких святилищ в країні, побудованих в готичному стилі. Його історія нараховує понад вісімсот років. Не тільки зовнішнє, але і внутрішнє оздоблення собору є об'єктом захоплення. В середині можна побачити позолочені сходи, скульптури і вівтарі, а також рельєфні зображення євангельських сюжетів. Крім того, собор прикрашений красивими вітражами. Справжнім дивом інженерної думки, що охороняється ЮНЕСКО в Іспанії, є Біскайський міст-транспортер. Його побудували ще в кінці XIX ст. Міст став першою подібною конструкцією в світі [5].

Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Іспанії є основою організації насамперед такого різновиду культурного туризму як екскурсійний історико-культурний туризм. Великою популярністю користуються також релігійний та подієвий туризм, щореалізуються в країні на основі об'єктів спадщини ЮНЕСКО.

Іспанія, як туристична країна, є досить популярною серед українських туристів. Тому більшість туристичних операторів в Україні пропонують різноманітні тури до Іспанії, в які включають історичні іспанські міста як об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Насьогодні Іспанія не зупиняється популяризувати і захищати свою спадщину. Кілька десятків об'єктів на території країни очікують отримання

світового статусу спадщини ЮНЕСКО. Так, в Мадриді з метою просування претендентів до Списку ЮНЕСКО, кілька років поспіль у вихідні дні надається широкий доступ місцевим жителям і гостям столиці до тих об'єктів, які можуть стати частиною Всесвітньої спадщини. У звичайні дні вхід до багатьох з них обмежений. У 2019 р. одними з найпопулярніших об'єктів цього проекту були Музей королеви Софії, історичний сад ElCarmicho, Фондова біржа Мадрида, Національна бібліотека Іспанії, а також Міністерство закордонних справ, кладовище Сан-Ісідро й театр Лопе де Вега. У цих місцях проводяться не лише екскурсії, а й семінари, лекції, театралізовані вистави, які знайомлять жителів і туристів з історією міста.

Список використаних джерел:

1. Іспанія (Королівство Іспанія) URL: <https://mandry.club/krainy/spain/> (дата звернення 28.11.2020).
2. *International Tourism Highlights 2019 Edition.* URL: https://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2019.pdf (дата звернення 28.11.2020).
3. *European Union: Spain – Mode of access.* URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/spain_en(дата звернення 30.11.2020).
4. Іспанія у ЮНЕСКО URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/es>(дата звернення 28.11.2020).
5. Спадщина ЮНЕСКО в Іспанії. URL: <http://www.arrivo.ru/unesco/ispaniya.html>(дата звернення 28.11.2020).

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ДАНІЇ ТА ЧИЛІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

*Новобранець Катерина Олексіївна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: novobranets@krok.edu.ua*

*Уварова Ганна Шевкетівна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hannaus@krok.edu.ua*

В останні роки на ринку туристичних послуг з'явилося чимало країн, які просувають свій туристичний продукт на основі використання об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. До таких країн належать й європейська країна Данія та південноамериканська Чилі. Обидві країни мають потужні і незвичайні туристичні ресурси, окремі з яких сьогодні є об'єктами Всесвітньої спадщини. Ці ресурси, з одного боку, відповідають основним вимогам щодо їх охорони на рівні державних законів і ЮНЕСКО, а з іншого, є тією невід'ємною складовою територій зазначених країн, які вдало включають їх у туристичні маршрути.

Королівство Данія – це унікальна країна Європи, що розташована на півострові Ютландія. Також до її складу входять понад 440 островів, архіпелаг, а також на правах автономії найбільший острів світу – Гренландія і Фарерські острови. Незважаючи на своє географічне положення, Данія інтенсивно розвиває туризм, як внутрішній, так і в'їзний.

Для данців усі туристичні об'єкти є привабливими під час подорожей. Населення країни зазвичай надає перевагу подорожам, що пов'язані з відвідуванням піщаних пляжів, величних крейдових скель, ландшафтних парків острова Мон, заповідним територіям. Серед них: Рунічні камені в Еллінзі, Мисливський пейзаж Північної Зеландії, Ваттове море, Стевнс Клінт. Усі ці об'єкти внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [1]. Вони доступні насамперед для внутрішніх туристів Данії, серед яких переважають школярі і молодь, а також інші категорії внутрішніх туристів, які люблять подорожувати своєю країною.

Данці люблять і свою історію, тому залюбки відвідують музеї, замки, виставки. Цікавими є своєрідні дорожні знаки – таблички з квіткою. Ними позначені так звані «маршрути маргариток», які започаткувала нинішня королева Маргрете II, об'єднавши найцікавіші визначні місця країни, у тому числі й Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [2].

Законом про охорону природи навколо об'єктів спадщини ЮНЕСКО встановлені захисні, так звані, буферні зони. Існує заборона на будь-яку діяльність, яка може порушити або пошкодити об'єкти. Наприклад, щоб захистити Рунічні камені від ерозії, навколо них створено скляну оболонку, щоб утримувати постійну температуру і вологість.

Навпаки, культурно-історичні об'єкти Данії привертають увагу іноземних туристів, хоча їх кількість в цій скандинавській країні не дуже значна – за даними UNWTO близько 12 млн. прибуттів у 2018 р. [3]. Туристичний потік до Данії формується переважно з туристів із сусідніх країн. Туристичним центром країни є Копенгаген, де пропонують пізнавальні туристичні послуги. Увагу туристів привертають пам'ятник Андерсену, скульптура Русалонька, палацовий комплекс Амалієнборг. Останній є претендентом для включення до Списку спадщини ЮНЕСКО.

Особливими атракціями відрізняються такі культурно-історичні об'єкти ЮНЕСКО як Собор Роскілле, замок Кронборг, Крістіансфельд. Ці архітектурно-історичні споруди привертають значну увагу іноземних туристів, оскільки розкривають окремі історичні етапи розвитку країни. Так, замок Кронборг як один з найбільш значущих замків епохи Відродження у Північній Європі, щорічно відвідує понад 200 тисяч іноземних туристів. Для туристів відкриті укріплення замку, численні кімнати і зали, королівські покої, підземні каземати, каплиця та Пороховий будинок.

Чилі – це країна Південної Америки, що розташована на крайньому заході материка і охоплює гірську систему Анд. За одними з тверджень назва країни перекладається як «край Землі». Сьогодні Чилі важко уявити краєм Землі, оскільки є досить затребуваною туристичною дестинацією. За даними UNWTO з 2010 р. кількість туристичних прибуттів до країни збільшилася втричі і становила у 2018 р. близько 6 млн [3].

Чилі, як і Данія, оголосила туризм пріоритетною сферою економіки на початку XXI ст. В'їзний туризм до країни формується, як і в Данії, переважно за рахунок сусідніх країн. Для підвищення туристичної привабливості в останні роки в Чилі розробили туристичні маршрути, які не обмежуються тільки столицею Сантьяго. Великий інтерес у іноземних туристів має маршрут, що включає о. Пасхи, зокрема, національний парк Рапа-Нуї, що включений до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в 1995 р. Цікавим туристичним об'єктом в парку є стародавні статуї моаї. За твердженням дослідників усі статуї зроблені із застиглої вулканічної породи або спресованого вулканічного попелу. Привертає туристів й історичне місто та порт Чилі – Вальпараїсо, історичний квартал якого з 2003 р. є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [4]. Взагалі місто насичене неординарними музеями, численними пішохідними доріжками, сходами і фунікулерами. А ще у Вальпараїсо багато цікавих біосоціальних ресурсів, місць пов'язаних з життям і діяльністю видатних постатей. Усе це – додаткові «бонуси» для туристів, які потрапляють в порт.

Туристичні маршрути прокладаються таким чином, щоб побачити й унікальні острови Чилійського архіпелагу, які також включені до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А на острові Чилое увагу туристів привертають унікальні дерев'яні церкви XVI ст. періоду іспанської колонізації країни [4]. Проте архітектура церков суттєво відрізняється від типового стилю іспанської колоніальної архітектура. Побудовані церкви з місцевої деревини і зберегли свою автентичність дотепер.

Аналіз діяльності українських туроператорів показав, що далеко не усі вони просувають на українському ринку туристичні маршрути до зазначених вище країн. Проте існують цікаві експедиції до Чилі, що розроблені і втілюються у життя туристичною фірмою «Каліпсо Україна» і пропонують відвідати майже усі туристичні об'єкти спадщини Чилі [5]. А найбільш повно представлена Данія в турах туристичної фірми «Феєрія мандрів» [2].

Отже, дві країни – Данія і Чилі – є прикладом використання Спадщини ЮНЕСКО в туристичних подорожах. Незважаючи на те, що сучасний туризм в цих країнах відносно молоде явище, урядами здійснюються дієві заходи щодо поєднання охорони і раціонального використання унікальних об'єктів в туризмі.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Данії. URL: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/dk> (дата звернення 26.11.2020).
2. У Данському королівстві насправді все гаразд. URL: <https://feerie.com.ua/ua/country/denmark> (дата звернення 26.11.2020).
3. International Tourism Highlights 2019 Edition. URL: https://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2019.pdf (дата звернення 28.11.2020).
4. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Чилі. URL: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/cl> (дата звернення 26.11.2020).
5. Каліпсо Україна. URL: <https://www.kalipsoua.com/world/chili2> (дата звернення 28.11.2020).

ВСЕСВІТНЄ ТУРИСТИЧНЕ НАДБАННЯ ІТАЛІЇ

*Дем'янюк Маргарита Ростиславівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: demianiukmr@krok.edu.ua*

*Уварова Ганна Шевкетівна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hannaus@krok.edu.ua*

Туризм Італії, за оцінками фахівців, відрізняється вищим ступенем досконалості. Міжнародна статистика відводить їй п'яте місце серед найбільш розвинених туристичних країн світу і третє серед країн Європи. На Італію припадає 6 % обсягу світових туристичних прибуттів. За даними UNWTO це понад 62 млн. у 2018 р. [1].

Туристичний потенціал Італії складається з різних туристичних ресурсів – місцевих, регіональних, загальнодержавних, світових. Серед останніх провідне місце займають об'єкти, які внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Основна маса туристів, що відвідують Італію, насамперед хочуть побачити саме ці об'єкти. На сьогоднішній день Італія займає перше місце у світі за кількістю об'єктів, включених до Списку всесвітньої спадщини. На території країни 55 об'єктів культурної і природної спадщини перебувають під охороною ЮНЕСКО [2,3]. Слід зазначити, що 24 об'єкти визнані шедеврами людського генія (критерій i), і ще 6 об'єктів включені за природними критеріями, один з яких визнано природним феноменом виняткової краси й естетичної важливості (критерій vii) [3].

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО Італії є спадком різних історичних епох – Античності, Середньовіччя, Відродження, і охоплюють майже усі області Італії. Саме тому Італію вважають музеєм під відкритим небом, країною муз і зодчества, оскільки в багатьох її містах зосереджені видатні пам'ятники архітектури, які сприяють розвитку пізнавального туризму. Вони приваблюють мільйони туристів, які бажають доторкнутися до шедеврів світової культури.

Італійські міста, що є об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, мають світову славу туристичних дестинацій. Багато з них характеризуються високим рівнем автентичності і існують з часів Стародавнього Риму, були столицями середньовічних князівств і зараз є скарбницями творів мистецтва, історичних та архітектурних пам'яток. Це історичний центр Риму і володіння Ватикану, включаючи базиліку Павла за міськими стінами, історичний центр міст Флоренція, Сієна, Неаполь та ін., місто Венеція і Венеціанська лагуна.

До унікальних об'єктів спадщини належать також такі добре відомі туристам місця, як Доломіти, місто Верона, Феррара та дельта По на півночі, Вілла Адріана і Вілла Д'Есте в Тіволі, що у Центральній Італії; археологічна область Помпеї, Геркуланум і Торре Аннунзіа та, Сассі та парк скелястих церков Матера, узбережжя Амальфі, Еолійські острови тощо [3].

55 об'єктів спадщини ЮНЕСКО, що надзвичайно популярні як серед внутрішніх, так й іноземних туристів, сприяють збагаченню їх духовного світу, розширенню кругозору, отриманню позитивних вражень та емоцій.

Третя частина від усіх архітектурно-історичних пам'яток Італії припадає на спорудження готичного стилю, для якого властиві загострені форми арок, віконець і дахів. До найкращих будівельних зразків цього стилю відносяться, наприклад, старе книгозховище Сан-Марко, храм Непорочного Михайла, Венеціанський замок в Фіюлі-Венеції, палаці Ка д'Оро і Вендрамін-Калерджі у Венеції. Найдавнішими архітектурними історико-культурними пам'ятками Італії є Триумфальна арка Тіта (81 р. н.е.), Колона Трояна (111-114 рр.), Колізей (75-80 рр.), Пантеон (125 р. н.е.), Терми Каракали у Римі (125 р. н.е.) та ін. Ці будови датуються I-VI ст. н.е. і відносяться до епохи античних років.

Вони належать до найцінніших пам'яток старовини і всесвітньої культури у цілому. До пам'ятників великого сенсу країни відносять також Античні церкви Кальярі і цікаві місця Сіракуз [4].

Загальна чисельність найвизначніших пам'яток історії та зодчества по двадцяти чотирьох містах Італії, обраним експертним шляхом, дорівнює 70. До них належать пам'ятки соціальні, оборонної та сакральної архітектури, садово-паркового мистецтва, архітектурні пам'ятники і ансамблі. Всі 6 груп конкретних споруд в один і той самий час не представлені в населених пунктах Італії. Втім, три групи пам'яток архітектури з шести виявлені в Римі, Мілані, Неаполі, Болоньї та Трієсті, дві – в десяти містах (Венеція, Флоренція, Сіракузи, Перуджа, Новара, Ходжа, Козенца, Терни, Монца, Турін). Одна група архітектурно-історичних пам'яток відмічена в містах – Савона, Кальрні, Тренто, Аоста, Анкона, Пескара, Кампобассо, Потенца, Салерно [3].

Італійській уряд приділяє значну увагу охороні об'єктів Всесвітньої спадщини. Станом на 2020 р. на території Італії не тільки зосереджено найбільше, ніж в інших країнах, вже існуючих об'єктів Всесвітньої спадщини, а й ще 55 об'єктів, які є кандидатами на включення до Списку спадщини ЮНЕСКО [3].

Тому гарантії захисту і охорони таких об'єктів є для Італії дуже важливими. Необхідно також відзначити значний внесок Італії у міжнародну культурну безпеку. ЮНЕСКО та Італія сформували спеціальну групу поліцейських сил ООН щодо захисту культури, так звані «блакитні каски культури», серед яких італійські мистецтвознавці, науковці, реставратори, жандарми управління по охороні культурної спадщини.

В їх функції входить виконання різноманітних завдань на територіях, де існують гострі проблеми, пов'язані з охороною історичних, археологічних, мистецьких та монументних об'єктів, а також проводять різноманітні заходи за для їх підтримки через здійснення матеріальної допомоги. У цілому роль Італії в забезпеченні міжнародної культурної захищеності має величезне значення як для внутрішнього, так і міжнародного туризму.

Отже, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Італії є важливим туристичним ресурсом, який забезпечує формування внутрішнього і в'їзного туристичного потоків. Ці ресурси спонукають людей з усього світу

подорожувати до Італії, туристичний продукт якої відрізняється особливою історичною цінністю і досконалістю.

Список використаних джерел:

1. *International Tourism Highlights 2019 Edition.*
URL: https://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2019.pdf (дата звернення 29.11.2020).
2. В Італії знаходиться аж 55 об'єктів ЮНЕСКО.
URL: https://www.ukrita.com/publ/pam_jatki_attrazione_turistica/kultura_mistectvo_ta_istorija/v_i_taliji_e_azh_55_sajtiv_junesko/20-1-0-8 (дата звернення 29.11.2020)
3. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО Італії. URL: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/it> (дата звернення 30.11.2020)
4. Ухтырева З.Н. Лигурия. Вояж и отдых. 2000. №5-6. С. 26-32.

УНІКАЛЬНІ ПРИРОДНІ ТА КУЛЬТУРНІ РЕСУРСИ ІНДОНЕЗІЇ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В КРАЇНІ

*Демчук Юлія Олександрівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: demcukula50@gmail.com*

*Сокол Тетяна Георгіївна,
к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: tgsspectour@gmail.com*

Індонезія саме та країна, яка може пишатися унікальністю своїх туристичних ресурсів. В списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Індонезії нараховується 8 найменувань: 4 природного та 4 культурного характеру.

У силу унікальності природи Індонезії природоохоронні території архіпелагу представляють особливий інтерес. По всій території островів розкидано близько півтора сотень всіляких заповідників, що охороняють по-справжньому незліченні природні багатства цієї країни, – мало де на Землі можна знайти таке видове розмаїття рослин і тварин, як в Індонезії, і мало де зберігся настільки слабкий вплив цивілізації на природні комплекси. Незважаючи на безліч проблем, пов'язаних з незаконною вирубкою лісів і браконьєрством, уряд країни вживає колосальні зусилля для збереження природного середовища своїх островів.

У північній частині Суматри знаходиться найбільший заповідник країни – Гунунг-Лесер (площа 7927 кв. км), що охороняє місця проживання рідкісного суматранського носорога, тигрів, диких биків і суматранського орангутанга (*Pongoabelii*, для цієї тварини виділений невеликий окремих заповідник – Букіт-Лаванг), а також реліктові гірські ландшафти та унікальні відслонення гірських порід. Разом із заповідниками Букіт-Барісан Селатані і Керінчі-Себлат він утворює зону знаменитого заповідника тропічного лісу Суматри, включеного в 2004 р. до Списку природних пам'яток всесвітнього значення ЮНЕСКО [3].

Національний парк Керінчі-Себлат при цьому є найбільшим заповідником на Суматрі (площа близько 13,7 тис. кв. км) і охоплює цілих чотири області острова: Західну Суматру, Джамбі, Бенкулу і Південну Суматру. Тут можна побачити більше чотирьох тисяч видів рослин, у тому числі найбільшу квітку в світі – рафлезію і найвищу квітку планети – аронник, суматранських тигрів, слонів і носорогів, малайського тапіра, 370 різновидів птахів, а також гарячі джерела, найвищокогірніше озеро в Південно-Східній Азії – Гунунг-Туджи і найвищий пік на Суматрі – Керінчі (3805 м).

Національний парк Букіт-Барісан-Селатан (площа 3568 кв. км) охоплює три області Лампунг, Бенкулу і Південну Суматру. Тут можна побачити таких рідкісних тварин, як суматранський слон (приблизно 500 тварин або 25 % від усього числа представників цього виду в світі), суматранський смугастий кролик, суматранський носоріг, суматранський тигр. Всього на території

заповідника тропічного лісу Суматри відмічено близько 10 тисяч видів рослин, більше 200 видів ссавців, близько 580 видів птахів [4].

Культурні цінності Індонезії – архітектурні, наукові, релігійні, й інші пам'ятники індонезійської культури, визначаються та охороняються індонезійським законом як місця, що мають «важливе значення для історії, науки і культури». Своєрідність архітектури та традиційного мистецтва Індонезії обумовлено впливом різних культур і цивілізацій – буддійської, індуїстської, мусульманської та європейської.

Храм Боробудур – буддійський пам'ятник колосальних розмірів, подібних якому в світі більше не зустріти. Цей масивний храм розташований в області Центральної Яви, недалеко від міста Джакарти. Вчені не можуть дійти спільної думки, коли цей храм був побудований, проте більшість вважає, що він з'явився між VII і VIII ст. Вчені вважають, що побудова такого храму зайняла не менше 100 років. Храм був виявлений в 1814 р. сером Томасом Реффльзом. З тих пір храм зазнав реконструкцій, але найбільш значуща для життя храму реконструкція була проведена індонезійським урядом у 1980-х роках, за підтримки ЮНЕСКО. Серед схожих храмових комплексів можна виділити Пагоду Шведагон в М'янмі, одне з найвідоміших споруд подібного плану.

Боробудур був зарахований до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в 1991 р. Структура храму являє міфологічну модель, складається з різних терас. Кожна тераса і стіна цього древнього храму покриті самими дивними заплутаними видами барельєфа, на якому зображено вчення Будди. Угнутості, що зображують статуї Будди, усюди, і кожен прохід або тераса показують багато життів і багато форм прийнять Сідхартхи, перш, ніж досягти просвіти Будди [3].

Комплекс буддійських і індуїстських храмів Прамбанан був визнаний безцінним пам'ятником Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в 1991 р. Він розташований на острові Ява, в його центральній частині. До наших днів дійшло дуже мало відомостей про походження і часу будівлі цього архітектурного шедевра. Назва його походить від імені статуї богині Дурги, розташованої усередині храму. Цей величний храм включає в себе чотири яруси. Тут розміщені різні святилища, зокрема – святилище на честь Шиви, Вішну і Брахми, а так само більш дрібні споруди для відповідних богам тварин. У комплекс Прамбанан входять і більш давні храми, побудовані в VIII-IX ст. У найкращому вигляді до наших часів дійшли Каласан, Севу, Плаосан і Сарі. Варто відзначити, що дослідження і розкопки триватимуть в цих місцях ще довго. У ході розкопок постійно виявляються нові цінні знахідки і руїни чергових храмів.

На острові Ява розташована стоянка стародавньої людини в Сангріане, відома великою кількістю найдавніших знахідок. Це місце було внесено до Списку об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в 1996 р. Перші останки гомінідів тут виявив Ежен Дюбуа, голландський анатом, в 1891 р. Це були останки пітекантропа, людини прямоходячої. Пізніше, під час розкопок 1936-1941 рр., антрополог Р. фон Кенігсвальд знайшов ряд інших останків, в числі яких були фрагменти черепа «великої людини зі старої Яви», відомого як

мегантропус. Всього було виявлено близько 50 останків гомінідів – це майже 50% від загальної кількості знайдених у світі викопних предків людини [2].

Індонезія – активний член Всесвітньої організації туризму. Політика уряду країни спрямована на покращення й удосконалення туристичних послуг та збільшення кількості іноземних туристів шляхом просування свого туристичного продукту на світові ринки.

Список використаних джерел:

1. Дивовижна Індонезія. URL: <https://sites.google.com/site/udivitelnaaindonezia/classroom-pictures>.
2. Індонезія. URL: <https://ugctravel.com/countries/indoneziya/>
3. Національні парки і заповідники в Індонезії. URL: <https://guide.travel.ru/indonesia/geo/nature/nationalparks/>
4. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Індонезії. URL: <https://guide.travel.ru/indonesia/geo/nature/nationalparks/>

ПАМ'ЯТКИ ЮНЕСКО ПІД ЗАГРОЗОЮ

*Гресь Тетяна Олексіївна,
бакалавр спеціальності «Туризм»,
студентка I курсу магістерської програми спеціальності «Маркетинг»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: gresto@krok.edu.ua*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

Збройні конфлікти та війни, землетруси та інші стихійні лиха, забруднення навколишнього середовища, браконьєрство, неконтрольована урбанізація та неконтрольований розвиток туризму створюють серйозні проблеми для об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

У Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під загрозою на 1 грудня 2020 р. знаходяться 53 об'єкти із 33 країн світу. Частина з них є популярними туристичними дестинаціями, наприклад: історичний центр Відня (Австрія), Національний парк Еверглейдс (США), археологічна зона Чан-Чан (Перу), Тімбукту (Малі), тропічні ліси Ацінанани (Мадагаскар) тощо [1].

Внесення конкретної пам'ятки до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під загрозою дає можливість Комітету всесвітньої спадщини запропонувати заходи щодо її збереження: розробити та прийняти програму для її відновлення, вести подальший моніторинг ситуації тощо [1].

Географія об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які знаходяться під загрозою, набагато ширша, ніж кількість зафіксованих об'єктів у Списку. Тому ми представимо й інші об'єкти спадщини, яким необхідна термінова допомога, і які є також популярними туристичними атракціями та дестинаціями.

Також зазначимо, що питаннями охорони історичної архітектури і об'єктів культурної спадщини в усьому світі займається також Всесвітній фонд пам'ятників (World Monuments Fund) – міжнародна некомерційна організація, яка проводить дослідні роботи, надає адвокатські послуги, гранти, організовує освітні та навчальні програми. До списку увійшли 25 туристичних об'єктів історичної та культурної спадщини із 22 країн, які потребують термінової реставрації [2].

Нотр-Дам де Парі (Собор Паризької Богоматері), який є одним з найпопулярніших туристичних об'єктів світового масштабу та шедевром готичної архітектури. Не зважаючи на пожежу, яка відбулася 15 квітня 2019 р. та згодом обвалила головний шпиль та зруйнувала дерев'яні конструкції перекриття даху, об'єкт потрохи повертається до життя. Собор Паризької Богоматері щороку відвідувало близько 13 млн туристів. Після пожежі та з початком пандемії коронавірусу кількість туристів значною мірою знизилася.

ЮНЕСКО запропонована допомога щодо відновлення собору, який знаходиться під охороною з 1991 р. [3]. Повне відновлення собору планується завершитися в 2024 р.

Тим часом Нотр-Дам де Парі, не дивлячись на реконструкцію, пропонує безкоштовні екскурсії (приблизно годину) під керівництвом волонтерів-гідів. Керівництво вважає, що собор має «продовжувати своє життя» [4].

Пожежею знищено стародавній замок Сюрі (Японія), що включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 2000 р. Пожежа, яка відбулася в 2019 р., вщент знищила сім будівель на площі, в тому числі головний корпус.

Японія впевнено заявила, що хоче відбудувати дерев'яний замковий комплекс Сюрі, який був побудований 500 р. тому під час правління династії Рюкю, а в 1933 р. оголошений національним надбанням країни. Під час Другої світової війни він повністю був знищений, але його довго і старанно відновлювали на підставі збережених планів та фотографій, та відкрили для відвідування в 1992 р. [5].

ЮНЕСКО запропоновано допомога щодо відновлення зруйнованих історичних будівель в ліванській столиці Бейруті через вибух аміачної селітри, в результаті чого постраждало близько 640 об'єктів, що мають статус історичних. Розроблено детальний план відновлення і реконструкції пам'яток, роботи зокрема мають проводитися в Національному музеї Бейрута, Музеї Сурсок та в Археологічному музеї [6].

Під величезною загрозою знищення перебувають об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Сирії через тривалу громадянську війну з 2011 р. (табл.1) [7].

Таблиця 1

**Перелік об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Сирії,
які знаходяться під загрозою**

Назва	Місце розташування, час створення	Рік внесення до списку	Критерії
Стародавнє місто Дамаск	Місто Дамаск, з VII ст.	1979	i, ii, iii, iv, vi
Стародавнє місто Борса	Місто Борса, II ст.	1980	i, iii, iv
Стародавнє місто Пальміра	Місто Пальміра, I-II ст.	1980	i, iii, iv
Стародавнє місто Алеппо	Місто Алеппо, з XII ст.	1986	iii, iv
Крак де Шевальє і Кал'ат-Салах-ад-дін	Провінція Хомс і Латакія, XI-XII ст.	2006	ii, iv
Стародавні села півночі Сирії	Провінції Алеппо та Ідліб, I-VII ст.	2011	iii, iv, v

Серед пам'яток найбільше постраждала Пальміра. В 2015 р. бойовиками Ісламської держави підірвано Триумфальну арку (II ст.н.е.), знищено храми, пошкоджено мавзолеї. Вбито головного доглядача комплексу, сирійського археолога, провідного дослідника Халедааль-Асаада, який протягом сорока

років опікувався комплексом. ЮНЕСКО засудила варварські руйнування стародавнього міста, назвавши їх військовими злочинами [8].

Під час бойових дій надзвичайно постраждало місто Алеппо, де майже повністю було знищено пам'ятки. ЮНЕСКО має намір їх відновити за допомогою штучного інтелекту [9].

У Списку об'єктів ЮНЕСКО під загрозою є пам'ятки, існуванню яких загрожує зміна клімату.

Так, археологи в Судані намагаються зупинити повені річки Ніл, аби зберегти об'єкт Всесвітньої спадщини – піраміди Мерое. Через підвищення рівня Червоного моря та ерозії узбережжя в небезпеці знаходиться місто Суакін, що на північному сході Судану. Від відступу берегової лінії постраждало місто Ламу в Східній Африці. Коморським островам загрожує підвищення рівня моря. До 2050 р. такі країни, як Гвінея, Гамбія, Нігерія, Того, Бенін, Конго, Туніс, Танзанія та Коморські острови будуть під загрозою ерозії на узбережжі та підвищення рівня моря [10].

Збереження Спадщини ЮНЕСКО, а особливо об'єктів, які перебувають під загрозою, є першочерговим завданням усієї світової спільноти. Величезні виклики, які спіткало людство, можливо подолати тільки спільними зусиллями.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт ЮНЕСКО / Світова спадщина під загрозою / URL:<https://whc.unesco.org/en/158/>
2. Всесвітній фонд пам'ятників визначив туристичні об'єкти культурної спадщини, які опинилися під загрозою. URL:<https://tsn.ua/ru/tourism/vsemirnyy-fond-pamyatnikov-opredelil-turisticheskie-obekty-kulturnogo-naslediya-okazavshihsy-a-pod-ugrozoy-1435527.html>
3. В ЮНЕСКО обещают помочь восстанавливать Собор Нотр-Дам де Пари/ Интерфакс-Украина. URL:<https://interfax.com.ua/news/general/580950.html>
4. Офіційний сайт Нотр-Дам де Пари. URL:<https://www.notredamedeparis.fr/reouverture-de-la-boutique-et-reprise-des-visites-guidees/>
5. В Японії згорів 500-річний замок зі списку ЮНЕСКО. URL: <https://tsn.ua/ru/tourism/v-yaponii-sgorel-500-letniy-zamok-iz-spiska-yunesko-1436226.html>
6. Вибух у Бейруті: ЮНЕСКО допоможе відновити зруйновані історичні будівлі. URL: <https://tsn.ua/svit/vibuh-u-beyruti-yunesko-dopomozhe-vidnoviti-zruynovani-istorichni-budivli-1606192.html>
7. Офіційний сайт ЮНЕСКО / Список пам'яток Сирії. URL:<https://whc.unesco.org/en/statesparties/sy>
8. Древняя Пальмира спустя пять лет после захвата боевиками ИГ. URL:<https://www.bbc.com/russian/other-news-52757586>
9. ЮНЕСКО за допомогою штучного інтелекту відновлюватиме історичні пам'ятки у сирійському Алеппо. URL:<http://www.istpravda.com.ua/ukr/short/2019/03/6/153785/>
10. Учоа П. Вони зникають. Шість пам'яток ЮНЕСКО, існуванню яких загрожує зміна клімату. URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/features-54270307>

СЕКЦІЯ 3

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

БОРТНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Вітрук Наталія Олегівна,
*студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,
Національний університет водного господарства,
та природокористування, м. Рівне, Україна,
e-mail: vitruk.n_az17@nuwm.edu.ua*

Яковичина Маргарита Сергіївна,
*старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне, Україна,
e-mail: m.s.yakovyshyna@nuwm.edu.ua*

Як і більшість галузей, індустрія туризму знаходиться в постійному стані еволюції. Люди змінюються, змінюються їх очікування щодо відпочинку. Науковці зазначають, що протягом останніх десятиліть відбулась кардинальна зміна у мотиваціях до проведення відпустки: від «три S» (*англ.* Sea - Sun - Sand, *укр.* море - сонце - пісок) до «три L» (*англ.* Lore - Landscape - Leisure, *укр.* національні традиції - пейзаж - дозвілля). Тобто, змістився акцент на бажання мандрівника долучитись до культури та природи. Тому нині важливим елементом у розробці туристичних продуктів є матеріальна та нематеріальна історико-культурна спадщина регіонів. Зважаючи на великий інтерес сучасного туриста до пізнання традицій різних народів, в якості потужного ресурсу для розвитку туризму доцільно розглядати нематеріальну культурну спадщину.

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України ведеться на виконання ст. 12 Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, яку Україна ратифікувала у 2008 р. Станом на 01.09.2020 р. до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України включено 21 елемент, з них два елементи притаманні Рівненській області: Бортництво і Традиція обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Дубровицького району Рівненської області [1].

На даний час у Рівненській області розвитком туризму та популяризацією історико-культурної спадщини займаються багато місцевих громад та громадських організацій. Для прикладу доречно згадати грантовий проєкт «Культурна спадщина кухні – просування кулінарних традицій через професіоналізацію гастрономічної пропозиції Любліна та Рівного», який реалізовувався громадською організацією «Агенція сталого розвитку міста» за фінансової підтримки Європейського Союзу. У результаті експедиційних

досліджень селами Дубровицького та Рокитнівського районів, проведених у рамках згаданого проєкту, був підготовлений матеріал про такі елементи нематеріальної спадщини, як традицію приготування мастика, обряд «Водіння Куста», бортництво, звичай вшанування тисячолітніх дерев, серпанкове ткацтво [2].

Зважаючи на те, що Україна належить до світових лідерів з виробництва медової продукції, то доцільно більш детально розглянути бортництво, яке може надати поштовх до розвитку апітуризму на Рівненщині. Апітуризм (медовий туризм, бджолиний туризм) – різновид туризму, що має на меті дегустацію, споживання, купівлю продуктів бджільництва (мед, віск, прополіс, маточне молочко, пилок і т.д.) безпосередньо на місці у виробника.

Бортництво (від «бортъ» – дупло дерева) – старовинна форма лісового бджільництва [3]. Бортництво виникло на території лісової частини Європи, коли люди зрозуміли, що первісний спосіб забирати мед, знищуючи бджолину сім'ю є руйнівним для природи і невиправданим для господарства. Варто зазначити, що нині бортники залишились також у Білорусі, а у Польщі і Литві бортництво майже не збереглося, хоча нині деякі активні громади намагаються реконструювати цей процес.

Бортництво як елемент нематеріальної культурної спадщини і як туристичний ресурс може стати однією із характерних рис Рівненської області, за якою наш регіон позиціонуватиме себе в Україні та Європі.

Варто зазначити, що на території України раніше бортництво було розвинене у кількох регіонах: у Карпатах, на Поділлі, на Поліссі, Чернігівщині, Полтавщині і Катеринославщині (нині Дніпропетровська обл.). Проте, ще у ХІХ ст. воно було витіснене сучаснішими формами бджільництва. Рівненське і Житомирське Полісся стали осередками, де досі збереглося це старовинне ремесло добування меду. На Півночі Рівненщини живуть родини, які займаються бортництвом і можуть розповісти туристам про всі деталі ремесла та продемонструвати його. Регіон найбільшої концентрації спадкових бортників і активної традиційної практики – північ Рокитнівського району Рівненської області, Олевського та Овруцького районів Житомирської області [3].

Варто зазначити, що бортництво мало значний вплив на духовну культуру Полісся. Виготовлення борті або вулика-колоди пов'язане з деревообробним ремеслом (теслярством), ковальством, особливо важливим є документування способів виготовлення плетених зі шкіри чи конопляних мотузок деревозазначних пристроїв, технології виготовлення яких вже майже втрачені. Таємничі знаки, які трапляються на бортницьких інструментах та пристроях, пов'язують бортництво з давнім образотворчим та декоративно-ужитковим мистецтвом, вони створювалися у вигляді орнаменту, який мав магічний зміст та міг бути формою старовинного письма [3].

У північних районах Рівненської та Житомирської областей існують такі прояви бортницької культури:

- 1) бортні дерева віком приблизно від 100 до кількох сотень років;

2) бортницькі деревообробні інструменти для виготовлення бортей та вуликів-когод, колеса для підйому вуликів на дерева тощо;

3) бортники-старожили – носії інформації про давнє бортництво, власники бортних дерев, вуликів-когод та традиційного інструментарію;

4) бортники молодшого покоління, які успадкували та продовжують бортницькі традиції;

5) бортницька термінологія (назви інструментів, способів доглядання за бджолами); тексти прозового та музичного поетичного фольклору, пов'язані з традиційним бджільництвом, які побутують в середовищі бортників [3].

У контексті розвитку туризму варто згадати, що бортництво стане родзинкою туристичного маршруту Рівненщиною «Медове коло». До його створення залучатимуть пасічників, виробників сувенірної продукції, власників етно-екосадиб. Доречно зазначити, що ідея розвитку туризму обов'язково повинна бути привабливою для представників місцевого населення та місцевого бізнесу. Гаврилюк А. зазначає, що кожен учасник етнокультурних відносин на ринку туристичних послуг в регіоні побутування нематеріальної культурної спадщини виконує свою місію, адже мандрівник у стилі «етно» розраховує на отримання комплексної туристичної послуги: об'єкт нематеріальної культурної спадщини – етносадиба – етнокухня – етномода – етнодизайн – етносувеніри – етнопрактики – тощо [4].

Для популяризації елементів нематеріальної культурної спадщини доцільно використовувати маркетингові заходи, зокрема: фестивалі, свята, конкурси, розробляти та просувати туристичні маршрути на території побутування елементу; майстер-класи, видавництво науково-популярної літератури та промоційних матеріалів, презентація сувенірної продукції, конференції, семінари, симпозіуми тощо. Саме ці заходи і складають основу туристичної атрактивності регіону [4].

Отже, серед туристичних ресурсів об'єкти нематеріальної культурної спадщини українського народу заслуговують особливої уваги і виступають фундаментом культурно-пізнавального, етнічного, екологічного й прочанського видів туризму регіонів. Бортництво у Рівненській області може стати тією атракцією, яка залучить іноземних туристів.

Список використаних джерел:

1. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. УЦКД. Ukrainian Center for Cultural Research. URL: <http://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/> (дата звернення 29.11.2020).

2. Нематеріальна культурна спадщина Рівненщини, як потужний ресурс для розвитку туризму: виготовлення мацика та «водіння Куста». Рівненщина. Rivne Tourist Region. URL: <https://rivne.travel/inspiration/macik-ta-vodinna-kusta> (дата звернення 28.11.2020).

3. Бортництво. Віртуальний музей культурної нематеріальної спадщини. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/element/11> (дата звернення 29.11.2020).

4. Гаврилюк А. Атрактивність нематеріальної культурної спадщини України: туристознавчий аспект. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. Вип. 1 (2018). С. 18-28. DOI: 10.31866/2616-7603.1.2018.150231.

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО: НАЦІОНАЛЬНА КУХНЯ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

*Мунім Анастасія Петрівна,
магістрант спеціальності «Туризм»,
Київський університет культури, м. Київ, Україна,
e-mail: anastasia2007@gmail.com*

*Антоненко Володимир Степанович,
д.геогр.н., професор, завідувач кафедри міжнародного туризму,
Київський університет культури, м. Київ, Україна,
e-mail: antvs@ukr.net*

Національна кухня є важливою складовою національної культури нації, її нематеріальною культурною спадщиною. Нематеріальна культурна спадщина передається від покоління до покоління, постійно відтворюється співтовариствами і групами залежно від середовища, що їх оточує, їх взаємодії з природою та історією і формує в них почуття самотності та спадкоємності, сприяючи тим самим повазі культурної різноманітності і творчості людини [1].

В сучасному світі існує величезне розмаїття страв і рецептів. Кожній національній кухні властиві свої власні риси: використання певних продуктів і способів їхньої обробки, посуд, у якому подається їжа, дотримання специфічних традицій і навіть ритуалів у споживанні їжі. Продукти, які складають основу кухні тієї чи іншої національності, залежать від природних особливостей та географії місцевості.

На сьогоднішній день, до представницького списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО внесено самотні та унікальні національні, японську (2014) та французьку (2010) кухні, традиційну мексиканську кухню-спадкову, існуючу культуру спільноти (2010) [2].

Зазначені національні кухні щорічно приваблюють мільйони туристів – поціновувачів гастрономічного туризму.

Японська кухня, як і сама Японія дуже відрізняється від інших країн. Справа не тільки у вихідних продуктах і блюдах, які з них готують. У Японії важливу роль відіграє ставлення до продукту. Сам по собі продукт є священним. І щоб не осквернити його святість, його намагаються використовувати тільки в самому свіжому вигляді, дуже близькому до первинного.

Японська їжа – це близькість з природою. Японці також кажуть, що китайська кухня – це долучення до людського мистецтва, а західна їжа – це долучення до людської влади. Як завжди, мудрі японці в чомусь дуже праві. Дивно, що їх глибока філософія поширилася навіть на їжу.

У Японії їжа – це справжнє єднання з природою. Корінь повинен бути коренем, лист листом, а риба рибою. Пересичення ніколи не повинно настати. Продуктів має бути не надто багато і не занадто мало. Особливість японської культури в тому, що вони в усьому пристрасно намагаються досягти досконалості. Це ж стосується і японської кухні. Кожну страву доведено до досконалості смаку [3].

Японська кухня визнана однією з найбільш різноманітних і корисних кухонь, оскільки в приготуванні її страв використовуються натуральні компоненти з мінімальною обробкою. Японці не прагнуть повністю змінити смак продуктів, додаючи безліч спецій, навпаки, вони зберігають природний смак риби і овочів, прагнучи розкрити їх багатогранний аромат і корисні властивості.

В японській національній кухні велика увага приділяється зовнішньому виглядові страв. Їжа в Японії не вважається їжею, якщо не виконано три головні умови: майстерна подача та презентація, включно з прикрасами страви та певним розташуванням його складових; підбір посуду, з якого обслуговуються гості; і, звичайно ж, смак їжі. Насолодитися смаком – значить оцінити та сприйняти гармонію всіх складових частин.

Японська національна кухня має особливості приготування страв та сервісу, коріння якої сягають в середньовіччя, що робить її унікальною. Дуже уважно, навіть скурпульозно японці ставляться до подачі страв на стіл. Це стосується і розміру порцій, і сервіровки. Це справжнє мистецтво, яке дозволяє ще до дегустації страв насолодитися їх неперевершеним зовнішнім виглядом [3].

Французька кухня – традиційна кухня Франції, умовно розділена на дві основні гілки – регіональну народну і вишукану аристократичну. До регіональної кухні відносяться блюда, які протягом століть готували жителі різних історичних областей країни. Аристократична французька кухня сформувалася при дворі Бурбонів, коли Париж став законодавцем світової моди. Її неповторні страви відрізнялися різноманітністю і вишуканістю.

Традиційна французька трапеза може починатися із закусок (*hors d'oeuvre*) (гарячих або холодних закусок, якщо мова йде про ланчі), за якими подають суп, потім основне блюдо, салат і сир. Завершенням трапези слугує десерт або фрукти. Важливою частиною трапези є сир, якого більше 200 сортів. Особливою гордістю французів є вина. Королі французьких вин – бордо і бургундське. Також всесвітньою популярністю користується коньяк.

Типові продукти і страви французької кухні: круасани; багет – один із символів Франції; сири (камамбер, брі, рокфор); вина (бордо, божоленуво, шампанське); коньяк, оливкова олія, жаб'ячі лапки; соуси: Бешамель, Майонез, Холландез, Ремулад, Беарнез, Велюте, Еспаньоль; трави і приправи: прованські трави, естрагон, розмарин, майоран, чебрець; трюфелі, цибульний суп, півень у вині, омлет, рататуй – страва з перців, баклажанів і кабачків, кіш – відкритий пиріг з пісочного тіста з різноманітною начинкою; десерти: Крем-брюле, Еклер, Безе, Грильяж, Профітролі, Птифур, Макаронів, Канело. Французька національна кухня характерна також своїми унікальними регіональними кухнями [4].

Мексиканська національна кухня, багато рецептів якої прийшли з глибокої давнини, була включена в Список нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО на міжнародній конференції ООН в Кенії в листопаді 2010 року [2]. Відмінна риса *національних страв Мексики* – спокусливі аромати прянощів, які додаються в їжу, що свідчить про багатство смаку. Але не всі страви мають

гострий смак, деякі з них, наприклад такі, як овочевий суп, мають тонкий, помірний смак, що не заважає проявитися природному аромату високоякісних компонентів.

Повсякденними продуктами мексиканців є кукурудза (маїс), авокадо, свіжі та сушені боби, солодка і звичайна картопля, помідори, стручковий перець чилі, гарбуз, качине й індиче м'ясо, шоколад, а також безліч видів риби, що мешкає в прибережних водах Мексики. Найпопулярніша страва мексиканської національної кухні – такос – кукурудзяний коржик із начинкою, обсмажений на вугіллі.

Мексиканська кухня – кухня, що представляє собою синтез ацтекських і іспанських кулінарних традицій. Самі іспанські традиції формувалися на рубежі класичної Європи і мавританського Сходу (мексиканський буріто нагадує шаурму). Основу складають тортильї (Tortillas) (кукурудзяний лаваш) з приправами, серед яких перше місце займає перець чилі («візитна картка» мексиканської кухні) і сальса.

З тортильї виготовляють різні рулетики: буріто (м'ясний пиріг), енчілада (великий политий сирним соусом конверт, всередині – курка, м'ясо, квасоля), і чімічангі (обсмажені в киплячій олії трубочки з сиром, м'ясом курки або яловичини і помідорами). Знаменитий мексиканський алкогольний напій – текіла. Мексиканське походження має популярний напій какао або гарячий шоколад [5].

Українська національна кухня теж є унікальною і самобутньою. Українські страви відомі своєю різноманітністю та високими смаковими властивостями. Українська кухня нараховує сотні рецептів: борщі й пампушки, паляниці й галушки, грибна юшка, грибний соус, бануш, вареники й ковбаси, печені та напої з фруктів і меду, відомі далеко за межами України. Деякі страви мають багатовікову історію, як-от, український борщ. Кожному з етнографічних районів України властиві свої особливості кухні, зумовлені історичними особливостями та традиціями.

Українській національній кухні дуже важко попасти до представницького списку ЮНЕСКО, хоча окремі страви національної кухні, зокрема борщ, можуть претендувати на відповідне місце. Так, Міністерство культури і інформаційної політики має намір ініціювати включення українського борщу до нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, тоді як кілька років тому аккаунт України в Twitter попросив Apple і Google створити *емоджі* борщу [6].

Визнання українського борщу об'єктом нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО поставить крапку в спеціально створених дискусіях щодо етнічної батьківщини рецепта цієї страви. Мова не йде про гастрономічну ідентифікацію страви – це питання захисту важливої культурної складової і частини української історії.

З метою популяризації українського борщу 18 грудня 2020 року Мінкультури і громадська організація "Інститут культури України" разом з шеф-кухарем Євгеном Клопотенком проведуть онлайн-фестиваль "Культура і традиція приготування українського борщу". В рамках заходу 25 учасників з

різних областей України зберуться разом і кожен приготує страву за унікальними рецептами, в залежності від традицій тієї чи іншої області [6].

Список використаних джерел:

1. Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини. Конвенція, Міжнародний документ від 17.10.2003 р. URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69.
2. Офіційний сайт нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-mexican-cuisine-ancestral-ongoing-community-culture-the-michoacan-paradigm-00400>
3. Особливості японської національної кухні. URL:<https://cikavosti.com/osoblivosti-yaponskoji-natsionalnoyi-kuhni/#>
4. Типичные блюда французской кухни, или что съестъ во Франции. URL:<http://visitefrance.ru/france/tipichnye-blyuda-francuzskoj-kuxni-ili-chto-est-vo-francii.html>
5. Туризм в Мексиці. URL:<http://www.geograf.com.ua/mexico/616-mexico-tourism>
6. Украинский борщ могут признать частью нематериального культурного наследия ЮНЕСКО. URL:<https://ukranews.com/news/744208-borshh-mozhet-stat-kulturnym-naslediem-yunesko>

ГАСТРОНОМІЧНІ ШЕДЕВРИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ТУРИЗМ (НА ПРИКЛАДІ НАПОЇВ)

Матко Юлія Олексіївна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: matkoio@krok.edu.ua

Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua

Важливою складовою спадщини ЮНЕСКО, окрім пам'яток історії та культури, міст-музеїв, унікальних та неповторних осередків природи, є нематеріальна культурна спадщина, живі традиції та звичаї.

Серед елементів нематеріальної культурної спадщини виділяють гастрономічну спадщину, у складі якої є напої. Виділимо найбільш популярні серед них, саме ті, які користуються широким попитом серед туристів. Наведемо конкретні приклади (табл.1).

Таблиця 1

**Популярні напої як елементи
нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО**

Назва елемента	Країна	Рік включення
Стародавній грузинський традиційний метод виготовлення вина в квеврі	Грузія	2013
Кавова культура Туреччини та традиції	Туреччина	2013
Арабська кава – символ щедрості	ОАЕ, Саудівська Аравія, Оман, Катар	2015
Пивна культура Бельгії	Бельгія	2016

Джерело: складено на підставі [1]

Стародавній грузинський традиційний метод виготовлення вина в квеврі.

Виноробство – це частина самобутньої культурної спадщини країни, де вирощуються унікальні сорти винограду. Традиції виноробства є стародавніми і важливими у повсякденному житті та на святах. Вони передаються із покоління в покоління, а винні погреби вважаються найсвятішим місцем у сімейному будинку.

Квеври – це глиняні глечики великих розмірів, у формі яйця, для виробництва вина. Виноградний сок, після пресування винограду, виливається у глечик, що опечатається і закопується в землю, де вино бродить протягом п'яти-шести місяців перед вживанням. Виноград та виноградне вино – це частина і самобутнього фольклору, і складова пісенної традиції [2].

Туристам можна запропонувати винний дегустаційний тур по країні, відвідавши центри виноробства, серед яких: Тбілісі, Сигнахі, Кварелі, Гремі та ін. [3].

Кавова культура Туреччини та традиції.

Кава по-турецьки – це особливі методи приготування кави, певний спосіб заварювання з багатомісячною традицією. Кавові зерна подрібнюють до дрібного порошку, потім додають холодну воду і цукор, повільно заварюючи на плиті, щоб отримати піну. Напій подається в невеликих чашках, разом із склянкою води. Кавова традиція – це символ дружби, гостинності, зустрічей з людьми, яка пронизує всі сфери життя.

Туристи з великим задоволенням смакують цей традиційний напій [4].

Арабська кава – символ щедрості.

Арабська кава – важливий традиційний елемент гостинності в арабських країнах. Каву готують у присутності гостей. Кавові зерна трохи обсмажують, потім розтирають, кладуть у горщик, додають воду та ставлять на вогонь. Потім переливають у кавник та розливають у маленькі чашки.

Як правило, випивають від однієї до трьох чашок кави. Кава подається гіркою. Це невід’ємна складова традиційної культури, церемоніальний акт щедрості [5].

Пивна культура Бельгії.

Пиво – це традиційний напій Бельгії, який відіграє важливу роль у життєдіяльності бельгійців. У країні виробляється біля 1500 сортів пива з використанням різних методів бродіння. Особливими сортами відомі окремі регіони. Цей напій використовується й для приготування їжі, наприклад, певних сортів сиру. У суспільстві сформувалась потужна культура виробництва пива, знання та навички якої передаються із покоління в покоління [6].

Щодо українських напоїв. Чим саме цікава наша традиційна кухня та чим пригостити гостей? Вважаємо, що внести до списку нематеріальної культурної спадщини можна узвар – наш традиційний напій.

Узвар – це найпоширеніший традиційний напій української кухні. Його готують із сухофруктів. Україна багата фруктовими садами, на її території росте величезна кількість ягід. Узвари готують із сухих яблук, груш, слив, вишень, чорниць та ін. Найчастіше узвари готують лише з одного виду фруктів або ягід. При приготуванні узварів необхідно дотримуватись певних правил та послідовності [7].

Нематеріальна культурна спадщина та її складова – традиційний напій, є невід’ємною частиною самобутньої культури, що користується великим попитом у туристів.

Список використаних джерел:

1. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL:<https://ich.unesco.org/en/lists>
2. Стародавній грузинський традиційний метод виготовлення вина в квеврї. URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/ancient-georgian-traditional-qvevri-wine-making-method-00870>
3. Винний тур в Грузію с дегустацією вин. URL:<http://www.alinda.com.ua/gruziya/ekskursionnye-tury/vinnyj-tur-voskhod-v-vostochnoj-gruzii>

4. *Кавова культура Туреччини та традиції*. URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/turkish-coffee-culture-and-tradition-00645>
5. *Арабська кава – символ щедрості*. URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/arabic-coffee-a-symbol-of-generosity-01074>
6. *Пивна культура Бельгії*. URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/beer-culture-in-belgium-01062>
7. *Колесник І. Народний напій – узвар*. URL:<http://organic.ua/uk/2009/03/32-narodnyj-napij-uzvar>

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА: КУХНІ НАРОДІВ СВІТУ ТА ТУРИЗМ

Таран Вірсавія Вікторівна,

студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: taranvirsavia@krok.edu.ua

Мелько Людмила Федорівна,

к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: ludmilam@krok.edu.ua

Нематеріальна культурна спадщина – це невід’ємна складова здобутків світової цивілізації, яка має величезний туристичний потенціал. Її називають «живою спадщиною», яка включає звичаї, форми показу та вираження, знання і навички, що передаються громадами з покоління в покоління.

Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини була прийнята ЮНЕСКО 17 жовтня 2003 р. Україна приєдналась до Конвенції 6 жовтня 2008 р.

Згідно з офіційними даними станом на 28.11.2020 р. у Репрезентативному списку нематеріальної культурної спадщини міститься 549 елементів, що відповідають 127 країнам [1].

Важливою складовою нематеріальної культурної спадщини є традиційні кухні народів світу. Розглянемо деякі із них.

Кухня кожного окремого народу світу – це окремі «кулінарні королівства», які надзвичайно цікаво досліджувати. В основі кожної національної кухні лежать фактори, які формують підґрунтя національної кухні: економічні особливості країни; географічне положення і кліматичні умови; історичні причини; релігійні і старовинні звичаї; набір вихідних продуктів та їх поєднання; характерні способи, прийоми і поєднання кулінарного оброблення продуктів та ін.

Традиційна мексиканська кухня представляє своєрідний симбіоз іспанської, ацтекської і індіанської кухонь. Страви цієї кухні вельми різноманітні і користуються незмінним успіхом у всьому світі. Для приготування національних страв широко використовуються м’ясо, овочі, бобові і зернові культури, морепродукти. Але, чільне місце займає кукурудза. Кукурудзу тут варять, смажать, подають з м’ясом, перцем, майонезом, тертим сиром. Крім цього, широко використовується кукурудзяна мука. Також мексиканська кухня відома своєю гостротою і широким застосуванням різних спецій та приправ. До списку ЮНЕСКО мексиканська кухня потрапила в 2010 р. [2].

Також в 2010 р. відзначене відповідним статусом “*Французьке застілля*”. Багато аспектів доводить, що французи дійсно є експертами в гастрономії. Французи також дотримуються суворого порядку подачі страв. Кожен захід починається з аперитиву, потім подаються чотири страви, а трапеза закінчується солодким лікером. У Франції застілля – це не просто прийом їжі, а

особливий захід і спосіб зблизитися з людьми, які розділяють з вами трапезу [3].

Японську кухню, яка увійшла до списку нематеріальної культурної спадщини у 2013 р., комісія ЮНЕСКО назвала "кулінарним феноменом з багатою історією". Японська кухня – це не тільки відомі у всьому світі суші. В основі багатьох страв кухні Японії лежить рис (япон. “гохан”). Всі страви дієтичні, містять мало тваринних жирів і багато рослинної клітковини, а також піддаються мінімальній тепловій обробці. Значну увагу японці приділяють і зовнішньому вигляду страв. Вони оформлюють їжу симетрично і дуже вишукано [3].

Середземноморська дієта, а точніше система харчування відразу декількох країн – Кіпру, Хорватії, Іспанії, Греції, Італії, Марокко та Португалії, в 2013 р. визнана нематеріальною культурною спадщиною світу. Основа середземноморської кухні – це продукти першої свіжості, велика кількість овочів та фруктів (зокрема бобових), морепродукти, а також борошно із цільнозернових злаків, горіхи, прянощі, трав'яні приправи, курячі яйця і натуральні йогурти. Також традиційне споживання вина, переважно червоного, яке благотворно впливає на здоров'я. Особливу роль у цій системі харчування також відіграє нерафінована оливкова олія. Ця різноманітна і насичена кухня має свої особливості і відтінки в різних природних зонах Середземномор'я [3, 4].

Нсіма, кулінарна традиція Малаві, держави у Східній Африці. Основа кухні – злаки, однак при цьому малавійці традиційно не пекли хліба, а їли їх у вигляді каш. Нсіма – один із компонентів цієї традиції – це густа каша із кукурудзяної муки. Також у Малаві популярною є товба (напій з ферментованого проса або сорго) і мхвані (тушковане листя гарбуза з арахісовим борошном). У списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО цей елемент з 2017 р. [5, 7].

Кожна національна кухня обов'язково має свої популярні традиційні страви (табл.1).

Таблиця 1

Популярні страви традиційних кухонь світу

Традиційна кухня	Популярні страви
Мексиканська кухня	Такос, посолес, кесаділья, начос, бурітто, енчіладас, суп з тортильї, соус «сальса» , гуакамоле тощо
Французька кухня	Суп-жульєн, буйабес, еклер, фуа-гра, бланкетта, різні сири, багети тощо
Японська кухня	Варений рис, сашимі, тьяхан, кусіякі, темпура, сусі, місосіру, оден
Середземноморська кухня	Грецький салат, гаспаччо, капоната, овочеві закуски, соуси, млинці тощо
Кухня Малаві	Кондоволе, каші із злаків, товба, мхвані, смажена риба тощо

Елементи гастрономії можна використовувати для створення різноманітних турів. Наприклад, розробити груповий тур в іншу країну з метою відвідання дегустаційних заходів традиційної страви або організувати майстер-клас з виготовлення тієї чи іншої страви, але з прив'язкою до певного виду туризму.

Вирушаючи в подорож, людина ставить перед собою, як правило, цілком певні цілі. Мета гастрономічних турів – насолодитися особливостями кухні тієї чи іншої країни. При цьому дана мета не зводиться до того, щоб спробувати якусь рідкісну екзотичну страву або скоштувати багато страв. В першу чергу, гастрономічний туризм є засобом пізнання вікових традицій, менталітету людей і національних особливостей народів через культуру приготування і вживання їжі. Гастрономічна подорож – це палітра, за допомогою якої турист може намалювати своє уявлення про ту чи іншу країну.

Отже, під час гастрономічних турів, турист може: відвідати ресторани національної кухні, взяти участь у кулінарних фестивалях, участь у приготуванні національних страв, ознайомитися з історією та рецептурою національної кухні.

За даними Всесвітньої туристської організації (UNWTO, дослідження Global Report on Food Tourism) 79 % мандрівників прокладають маршрут, попередньо вивчивши календар гастрономічних подій, і особливості місцевої кухні. Кожен третій турист у світі розглядає національну кухню як важливу складову мотивації до подорожі, причому на харчування припадає близько 30 % загальних витрат на поїздку [6].

Безумовно, використання традиційних страв народів світу є дуже перспективним для туризму. Але головна проблема на сьогодні – це пандемія, яка на жаль, дуже сильно гальмує роботу і розвиток туристичної галузі. Тому потрібно надалі розвивати внутрішній туризм, використовуючи гастрономічні шедеври своєї країни.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. URL: <https://ich.unesco.org/en/lists>
2. Традиційна мексиканська кухня. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-mexican-cuisine-ancestral-ongoing-community-culture-the-michoacan-paradigm-00400>
3. Під культурним захистом: страви і гастротрадиції зі списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. URL: <https://newsdaily.org.ua/5572>
4. Середземноморська дієта. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/mediterranean-diet-00884>
5. Нсіма – кулінарні традиції Малаві. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/nsima-culinary-tradition-of-malawi-01292>
6. Ковешніков В.С., Гармаш В.В. Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки // Інвестиції: практика та досвід. 2017. №4.С.32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_9
7. Продукти та страви під захистом ЮНЕСКО. URL: <https://harchi.info/blogs/san-ayt-j/produkty-ta-stravy-pid-zahystom>

СЕКЦІЯ 4

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ: СУЧАСНІ ПРАКТИКИ, ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД, ІННОВАЦІЇ

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ У ПЕРІОД COVID-19

*Смоян Ерміне Артурівна,
бакалавр спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: armeniyaermine@gmail.com*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО (*англ.* World Heritage) – надбання людства в планетарному масштабі, значна кількість об'єктів якої – це популярні туристичні атракції та дестинації, серед яких: Софія Київська та споріднені з ним монастирські споруди, Києво-Печерська лавра (Київ, Україна), палац і сади Шенбрунн (Відень, Австрія), Монастир Гегард та долина Верхнього Азату (с. Гохт, Вірменія), Єллоустонський національний парк (Айдахо, Вайомінг, Монтана, США), Національний парк Ігуасу (Аргентина, Бразилія) тощо.

Станом на 1 грудня 2020 р. до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО належить 1121 об'єкт із 167 країн світу [1]. На сьогодні більшість з них закриті повністю або частково у зв'язку з пандемією коронавірусу.

Загалом через COVID-19 надзвичайно постраждала туристична індустрія. Згідно з даними WTTC (The World Travel & Tourism Council, Всесвітня рада з питань подорожей і туризму) у світі на вересень 2020 р. постраждало понад 121 млн робочих місць у секторі подорожей та туризму [2].

Статистичні дані, що ґрунтуються на дослідженні WTTC, свідчать про значні втрати ВВП для світової економіки у 2020 р. – до 2,1 трлн доларів США. Зазначено, що до кінця 2020 р. буде втрачено понад 197 млн робочих місць та 5,5 трлн доларів США [2].

Як практик, зазначу, що співпраця з ТОВ «Адванта Тревел» надала можливість отримання достатнього досвіду в роботі з клієнтурою під час пандемії. Практика показала, що в перші ж дні після часткового відкриття українських кордонів, спостерігалось значне зростання продажу індивідуальних турів за кордон, до готелів, у яких присутній «сертифікат здоров'я». Але слід підкреслити, що до турів не купувалися екскурсійні програми в музеї, у т.ч. до об'єктів спадщини ЮНЕСКО.

Також зазначимо, що глибина кризи, пов'язаної з коронавірусом, різна для окремих регіонів (рис.1).

Рис. 1. Кількість втрачених робочих місць в туристичній індустрії у зв'язку з COVID-19 по регіонах світу

Джерело: складено на підставі [3]

Отже, у зв'язку з пандемією кожен регіон світу отримав значні втрати у сфері туризму. Найбільш пандемія вплинула на Азійсько-Тихоокеанський регіон, тут під загрозою перебуває 48,7 млн. робочих місць, що спричинено великою залежністю від міжнародного туризму. В Європі кількість втрачених робочих місць сягає понад 10 млн, все ж таки, в даному регіоні значно розвинений внутрішній туризм. Найменший вплив отримав регіон Близького Сходу – понад 1 млн втрачених місць, оскільки, даний регіон, в цілому, значно відстає за основними показниками щодо розвитку туризму, насамперед, у зв'язку з політичною нестабільністю.

Під час пандемії також надзвичайно постраждали музеї світу. Майже кожен восьмий музей може не впоратися з відновленням діяльності навіть після завершення пандемії COVID-19 і повного зняття карантинних обмежень. В цілому у світі, за оцінками ЮНЕСКО, під час пандемії COVID-19 були змушені закритися 90 % музеїв, у тому числі об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [4].

Наприклад, найвідвідуваніший музей світу – Лувр, де у 2018 р. кількість відвідувачів перевищила 10 млн осіб, з березня 2020 р. був зачинений для відвідування на три місяці, а потім працював у безпечному режимі. Втрати Лувра склали понад 40 млн євро. У звичайний період музей відвідує понад 40 тис. осіб на день, під час карантину – 8-10 тис.[5].

Не дивлячись на сучасні виклики, міжнародна світова спільнота, ЮНВТО шукають шляхи подолання кризи. Новітні технології плюс криза – дорівнює новим ідеям та проектам.

Для стабілізації ситуації та допомоги туристичним атракціям та дестинаціям, включаючи об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, запропоновані десятки проектів.

Центром всесвітньої спадщини ЮНЕСКО організована кампанія щодо створення серії відеороликів від спеціалістів, які працюють на об'єктах спадщини ЮНЕСКО, та діляться досвідом щодо діяльності у сучасних умовах.

На офіційний сайт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО викладено понад 50 відеосюжетів.

Американська публічна транснаціональна корпорація Google створила на сайті Google Arts & Culture розділ щодо віртуальних турів в режимі онлайн. Це спільний проект Google та ЮНЕСКО, девізом якого є "зробити світове мистецтво і культуру онлайн доступними для всіх". В колекції нараховується понад 2000 музеїв, художніх галерей та інших культурних установ. Значна кількість – це музеї та об'єкти спадщини ЮНЕСКО.

Завдяки проекту Google Arts & Culture можливе відвідування значної кількості об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, серед яких: Палаці та парки Потсдама і Берліна (Берлін, Німеччина), Тадж-Махал (Агра, Індія), Історичний заповідник Мачу-Пікчу (Перу), Національний парк Гранд-Каньйон (Арізона, США), Королівська виставкова будівля та сади Карлтон (Мельбурн, Австралія) тощо [6].

Завдяки інноваційним технологіям попит на відвідування музеїв буде більш доступнішим та популяризованим. Найближчим часом віртуальні тури є перспективним напрямком подорожей із-за сучасних викликів.

Ми живемо в епоху покоління Z, смартфонів, Інтернет, соціальних мереж, веб-карт та різноманітних путівників, тому варіантів для подорожей у сучасних умовах є дуже і дуже багато. Для туриста в сучасному світі відстань вже не є особливою перешкодою. Технологічні інновації, комунікація між людьми, постійно зростаючий попит на відкриття нових горизонтів сприяють появі нових проєктів на ринку туристичних послуг.

Завдяки туризму наш світ не має кордонів, саме туризм згуртовує людей та надає великі можливості. Туризм завжди був, є і буде, тому що потреба в подорожах присутня у кожної людини. Сподіваємось, що виклики будуть подолані.

Список використаних джерел:

1. *World Heritage List.* URL: <https://whc.unesco.org/en/list/>
2. *100 Million Jobs Recovery Plan Final Proposal.* URL: <https://wtcc.org/COVID-19/G20-Recovery-Plan>
3. *Через пандемію втратити роботу в туризмі можуть 75 мільйонів осіб.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2905729-cerez-pandemiu-vtratiti-robotu-v-turizmi-mozut-75-miljoniv-osib.html>
4. *В ЮНЕСКО заявили, что из-за пандемии коронавируса каждый восьмой музей мира может закрыться навсегда.* URL: https://coronavirus.tsn.ua/ru/v-yunesko-zayavili-что-iz-za-pandemii-koronavirusa-kazhdyu-vosmoy-muzey-mira-mozhet-zakrytsya-navsegda-1549761.html?_ga=2.266244559.1370299123.1605440873-2082418197.1582312604
5. *К Джоконде в маске.* URL: <https://rg.ru/2020/07/05/v-parizhe-luvr-otkrylsia-posle-karantina.html>
6. *10 museums you can explore right here right now.* URL: <https://artsandculture.google.com/story/10-museums-you-can-explore-right-here-right-now/igKSKBBnEBSGKg>

ПРОЄКТ «GOOGLEARTS&CULTURE» ТА ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО

*Пономаренко Дмитро Сергійович,
бакалавр спеціальності «Туризм»
студент I курсу магістерської програми спеціальності «Маркетинг»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ponomarenkods@krok.edu.ua*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

У період пандемії Covid-19, коли значно обмежена комунікація, туристичні подорожі, створюється ілюзія, ніби можливість культурно збагачуватись, отримувати естетичне задоволення, відкривати для себе нові горизонти, відсутні. Але існують і продовжують розвиватися проекти, які відкривають нові можливості для онлайн-туризму. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО є надзвичайно потужним туристичним ресурсом, і тому у зв'язку із планетарною пандемією активізувались та розширились можливості проекту «Google Arts & Culture» у співпраці з Центром всесвітньої спадщини.

Google Arts & Culture (попередня назва – Google Art Project) – це інтернет-платформа, місія якої полягає у популяризації світового мистецтва через інтернет з метою його доступності для будь-якої людини [1].

Проект був започаткований у 2011 р. і до цього часу розвивається величезними темпами. Ідеєю та її втіленням світ зобов'язаний п.Аміт Суд із Індії, який приїхавши до Нью-Йорк у 1999 р., настільки захопився розмаїттям музейної спадщини, що вирішив її зробити доступною людям у будь-якому куточку світу. На сьогодні він є директором Академії культури Google [2].

У 2011 р. Google Art Project почав працювати з першими 17 музеями, серед яких Метрополітен (Нью-Йорк), Галерея Уфіци (Флоренція) та ін., що надало можливість користувачам мережі Інтернет ознайомитися із художньою спадщиною світу та створювати віртуальні колекції. На сьогодні платформа надає доступ до колекцій із 600 музеїв і галерей світу, які знаходяться у 60 країнах. На платформі розміщено 7 млн інтерактивних об'єктів, в тому числі понад 10 000 робіт ультрависокої чіткості. Також використовується технологія Street View, що дозволяє віртуально «відвідувати» музеї, використовуючи фотографії [2].

У рамках співпраці ЮНЕСКО та Google Arts & Culture створено інтерактивну онлайн-виставку, яка надає можливість здійснити віртуальні тури об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, серед яких: Національний парк Кіліманджаро (Танзанія), Кіото (Японія), Ріо-де-Жанейро (Бразилія), Археологічний парк Помпеї (Італія), Вулканічний острів Чеджу (Республіка Корея) та ін. [3].

На платформі Google Arts & Culture представлені різноманітні онлан-ресурси. У рубриці Art Camera пропонується розглянути твори мистецтва у

високій якості, серед яких: «Нічна варта» Рембрандта ван Рейна, «Ставок з водяними ліліями» Клода Моне, «Автопортрет з мавпою» Фріди Кало, «Садівник» Ван Гога та ін. Рубрика «Панорамне відео» знайомить з мистецтвом та культурою у панорамному режимі. Цікавим є експериментальні ігрові технології, візуальні та культурні кросворди у рубриці «Експерименти», створені художниками та програмістами. Також пропонується пошук по категоріях: «Художники», «Техніка», «Напрямки», «Історичні події», «Історичні постаті» тощо. Є можливість відвідати всесвітньовідомі музеї світу, у т.ч. зі Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, з численними експонатами – рубрика «Колекції»: Лувр (Франція), Національний художній музей Мексики, Музей Ван Гога (Нідерланди), Національний музей мистецтва Каталонії (Іспанія), Бельведер (Австрія), Метрополітен Музей (США) та багато інших. Надається також інформація щодо годин роботи та представлений картографічний матеріал.

Цікавими є віртуальні подорожі країнами та містами, з відвідуванням найбільш відомих туристичних атракцій та DESTИНАЦІЙ, у т.ч. територією України [1]. На платформі надані також інструменти для порівняння експонатів, галереї користувачів, можливість додавання творів в свій Google-акаунт [4]. Завдяки співпраці Google Arts & Culture та CyArk в мобільному додатку з'явилась нова функція, яка передбачає можливість огляду одного із 37 об'єктів культурної спадщини з усього світу в доповненій реальності (AR). Необхідно здійснити всього декілька кроків, щоб відвідати або Бранденбурзькі ворота в Німеччині, або піраміду майя в Чичен-Іца в Мексиці [5].

У мобільному додатку є безліч корисних та цікавих функцій, серед яких функція «Це ваш портрет в музеї?» (Is your portrait in a museum?), яка порівнює селфі користувача з 70 тис. робіт видатних художників і скульпторів. Функція використовує для пошуку «двійників» користувачів алгоритми розпізнавання обличчя, розроблений пошуковим гігантом Google. На сьогодні функція «Це ваш портрет в музеї?» доступна лише в декількох країнах, серед яких немає України, але в соцмережах можна ознайомитись з прикладами зображень [6].

Отже, проєкт «Google Arts & Culture» має всі перспективи для існування та розвитку, а у скрутні часі планетарної пандемії надає можливість здійснювати пізнавальні віртуальні туристичні подорожі, вивчаючи потужний туристичний потенціал в цілому, та об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО зокрема.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт проєкту «Google Arts & Culture». URL: <https://artsandculture.google.com/>
2. Google Art Project: Как устроена крупнейшая в мире музейная коллекция. URL: <https://cutt.ly/DhkMOkT>
3. Exploring World Heritage from home with UNESCO. URL: <https://en.unesco.org/covid19/cultureresponse/exploring-world-heritage-from-home-with-unesco>
4. Виртуальные музеи мира в Академии культуры Google. URL: <https://newtonew.com/culture/virtualnye-muzei-mira-v-akademii-kultury-google>
5. Travel digitally with Google on World Tourism Day. URL: <https://blog.google/outreach-initiatives/arts-culture/travel-digitally-google-world-tourism-day/>
6. Приложение Google Arts&Culture и технология распознавания лиц. URL: <https://itc.ua/blogs/prilozhenie-google-arts-culture-ispolzuet-tehnologiyu-raspoznaniya-lits-dlya-poiska-dvoynikov-polzovateley-sredi-kartin-i-skulptur/>

**НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
«СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ»
7 грудня 2020 року**

*Технічний редактор: Мелько Л.Ф.
Оригінал-макет підготувала: Кашуба С.О.*

Підписано до друку 22.12.2020 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,96. Наклад 300 прим.
Зам. 231

Університет економіки та права «КРОК»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.

Надруковано департаментом поліграфії
Університет економіки та права «КРОК»
місто Київ, вулиця Табірна, 30-32
тел.: (044) 455-69-80
e-mail: polygrafi a.krok@gmail.com